

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Tiina-Kaisa Mattila

Monikulttuurisia kokemuksia ikääntyneiden ryhmätoiminnasta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi YAMK

Vanhustyön ylempi AMK

Tutkimuksellinen kehittämistyö

22.11.2018

Tekijä Otsikko	Tiina-Kaisa Mattila Monikulttuurisia kokemuksia ikääntyneiden ryhmätoiminnasta
Sivumäärä Aika	49 sivua + 2 liitettä 22.11.2018
Tutkinto	Sosionomi YAMK
Tutkinto-ohjelma	Vanhustyön ylempi AMK
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja	Yliopettaja Kaija Matinheikki-Kokko
<p>Monikulttuurisuus on yhä useammin vanhustyöntekijöiden arkea ja valmiuksia kohdata ikääntyviä maahanmuuttajia tarvitaan nykyistä enemmän. Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoitus on tuoda esille ikääntyvien maahanmuuttajien kokemuksiin perustuvaa tietoa niistä arjen merkityksistä, jotka lisäävät heidän hyvinvoinnin ja osallisuuden tunnetta. Työn tavoitteena on rohkaista ja innostaa vanhustyötä tekeviä ammattilaisia kokeilemaan uudenlaista ryhmätoimintaa, jossa on integroituna ihmisiä eri kulttuureista.</p> <p>Eri kulttuureista tulevien osallistujien ryhmätoimintaa on toteutettu osana Seremonia-projektia (STEA 2016-2018). Tavoitteena on ollut ikääntyneiden maahanmuuttajien ja kansasuomalaisten välisen kanssakäymisen lisääminen, kotoutumisen edistäminen ja ennakkoluulojen vähentäminen järjestetyn toiminnan avulla. Tämän kehittämistyön aineiston keruu on toteutettu Itä- ja Länsi-Vantaan alueilla keväällä 2018. Työ on alueellinen kehittämishanke, joka on saanut alkunsa työelämän tarpeista.</p> <p>Ryhmähaastattelun muodossa kerätty aineisto käsittelee ikääntyneiden maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemuksia. Aineistoa analysoitiin laadullisen sisällön analyysin menetelmää käyttäen sekä osittain teoriaohjaavasti. Teoreettisena viitekehyksenä on käytetty toimijuuteen, osallisuuteen ja sosiodynaamiseen ohjaukseen liittyvää teoriaa sekä aikaisempia tutkimuksia ja selvityksiä monikulttuurisuudesta.</p> <p>Tulosten mukaan ikääntyvät maahanmuuttajat kokivat saaneensa ryhmätoiminnasta itselleen merkityksellisiä hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemuksia. Kokemukset osallisuudesta kuvasivat yhteisöön kuulumisen tunnetta, arvostetuksi ja kuulluksi tulemisen tunnetta. Nämä kokemukset toivat mielihyvää, lisäsivät fyysistä ja sosiaalista aktiivisuutta, antoivat sisältöä arkeen sekä ymmärryksen siitä millä tavalla jokainen voi itse vaikuttaa omaan hyvinvointiinsa.</p> <p>Tulevaisuutta ajatellen olisi pystyttävä mahdollistamaan vanhustyötä tekevien ammattilaisten monikulttuurisuusosaamista sekä erilaisten osallistujien yhdessä toimiminen. Monikulttuurisuus tulisi nähdä lisäarvona ja positiivisena mahdollisuutena vanhustyössä.</p>	
Avainsanat	Osallisuus, hyvinvointi, kotoutuminen, integraatio

Author Title	Tiina-Kaisa Mattila Multicultural experiences of aging people in group environment
Number of Pages Date	49 pages + 2 appendices 22 November 2018
Degree	Master of Social Services
Degree Programme	Master's Degree Programme in Human Ageing and Services
Specialisation option	
Instructor	Kaija Matinheikki-Kokko, Principal Lecturer
<p>Multi-cultural questions are everyday life to people working with elderly people nowadays. That requires capacity to meet aging people from different cultures. Based on the experiences of aging immigrants, the purpose of this qualitative research-based development study is to bring up information on importance of everyday life to aging immigrants taking the perspective of well-being and feeling of involvement. The aim of the development study is to encourage and inspire professionals working with elderly people to try new group activities where there are people integrated from different cultures.</p> <p>Group activities for people from different cultures have been executed as part of the Sereponia-projekti project (STEA 2016-2018). The aim of the project has been to increase the interaction between Finnish people and immigrants, advancing integration and reducing prejudices by involving people to organized group activities. Collection of the material for this project has been executed in Vantaa region during spring 2018. This research-based development study is regional development project, which originates from the need in work-life.</p> <p>Material has been gathered from group interviews with the themes of well-being and feeling of involvement. Material was analyzed through qualitative analysis and partly by theories. Theoretical framework includes theories of inclusion, theory of sociodynamic counseling as well as research papers and statements on multi-cultural questions.</p> <p>According to the results, aging immigrants felt they had received relevant experiences on well-being and inclusion from group activities. Experiences on inclusion includes belonging to a community and being appreciated and being heard. These experiences brought pleasure, increased physical and social activity, increased meaning for everyday life and gave understanding on how to affect one's own well-being.</p> <p>When having a look at the future, the multi-cultural competences of professionals working with elderly people should be enabled. Cultural differences should be seen as added value and possibility when working with elderly people.</p>	
Keywords	aging immigrant, participation, welfare, integration

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Toimintaympäristön kuvaus	4
2.1	Yhteys työelämään	5
2.2	Vantaa ikääntyy nopeasti	5
2.3	Lait ja asetukset	7
3	Tavoitteena aiempaa monikulttuurisempi vanhustyö	9
3.1	Kehittämiskysymykset	9
3.2	Käsitteiden määrittelyä	10
4	Taustateoria ryhmätoiminnan kokemuksille	14
4.1	Toimijuuden ulottuvuudet	14
4.2	Sosiodynaaminen ohjaus	17
4.3	Osallisuus	17
4.4	Tutkimuksia ikääntyneistä maahanmuuttajista	18
5	Kehittämistyön kulku	21
5.1	Tutkimuksellinen kehittämistyö	21
5.2	Haastattelumenetelmä	23
5.3	Aineiston keruu ja analysointi	24
5.4	Eettisyys ja luotettavuus	29
6	Kokemuksia ikääntyvien maahanmuuttajien ryhmätoiminnasta	32
6.1	Ennen ryhmätoimintaa	32
6.2	Osallisuus ja hyvinvointi	33
6.3	Elämän suunta ja tulevaisuus	36
6.4	Tulosten tarkastelua	38
7	Johtopäätökset	41
8	Pohdinta	47
	Lähteet	50
	Liitteet	
	Liite 1. Tiedote ja lupa haastattelusta	
	Liite 2. Tutkimuslupa	

1 Johdanto

Monikulttuurisuuden lisääntyminen näkyy suomalaisessa yhteiskunnassa. Erityisesti pääkaupunkiseudulla on meneillään merkittävä kulttuurinen muutos. Ikääntyneiden parissa toimivat ammattilaiset, vapaaehtoiset ja asumispalveluiden asukkaat sekä asiakkaat kohtaavat yhä useammin toisesta kulttuurista Suomeen muuttaneen yhteistyökumppanin. Naapuri, hoitaja, omainen tai työtoveri voi olla maahanmuuttajataustainen.

Tulevaisuudessa tarvitaan myös ikääntyvien maahanmuuttajien kokemuksellista tietoa vanhuspalveluiden suunnittelun avuksi niin järjestö- kuin julkisellakin puolella. Tiedon lisäämisen ja ilmiöiden tunnistamisen avulla voidaan luoda suvaitsevampaa ja tasavertaisempaa toimintakulttuuria vanhuspalveluita järjestävissä organisaatioissa. Eri kulttuurien välillä toimivat vuorovaikutustaidot ovat osa sosiaali- ja terveysalan ammatillista osaamista. Monimuotoisessa työyhteisössä on tavoitteena aiempaa sujuvampi arki, jossa on riittävä ymmärrys asiakkaiden erilaisista tarpeista. (Keisala & Niiranen 2017.) Ammattilaisilla olisi oltava kykyä tehdä näkyväksi palvelu- ja hoitoympäristössä moninaisuuden osaaminen. Kynnys kertoa vaikeistakin asioista madaltuu, kun vastassa on saltilva ilmapiiri ja osaavat ammattilaiset. Sosiaalinen esteettömyys tarkoittaa ilmapiiriä ja toimintaympäristöä, jossa jokainen voi olla oma itsensä, ilman pelkoa syrjinnästä. (Seta 2014.)

Maahanmuutto Suomeen kasvaa, mikä tarkoittaa ikääntyvien etnisten vähemmistöryhmiin kuuluvien ihmisten määrän lisääntymistä. Monikulttuurisia vanhustyöntekijöitäkin alkaa olla yhä enemmän. Vanhuspalveluihin tarvitaan lisäosaamista ja etnistä herkkyyttä soveltaa vanhuspalveluita vähemmistöryhmille sopiviksi. Etninen herkkyys tarkoittaa avoimuutta sekä positiivista asennetta oppia kulttuurien välisten erojen vaikutuksista. Lisäksi etninen herkkyys näkyy arvostuksena moninaisuutta kohtaan. (Sarvimäki 2013:100.)

Sari Heikkisen väitöskirjassaan *Arki uudessa kotimaassa* (2014) todettiin miten sosiaali- ja terveyspolitiikassa tulisi käytännön tasolla huomioida ikääntyvät maahanmuuttajat omana ryhmänään ja ymmärtää paremmin heidän arjessaan olevia haasteita. Tämän lisäksi tulisi vahvistaa ja lisätä vanhustyötä tekevien ammattilaisten valmiuksia kohdata ikääntyviä maahanmuuttajia omassa työssään. (Heikkinen 2014: 3.)

Ikääntyvät maahanmuuttajat ovat haavoittuva ryhmä heidän ikänsä ja etnisen taustansa takia. Maahanmuuttajatausta saattaa rajoittaa heidän voimavarojaan selviytyä arjessa. Maahanmuuttajavanhuksilla on todettu olevan heikompi itsearvioitu terveys kuin muilla ikääntyneillä. (Sarvimäki 2013: 98.) Monikulttuurisuus asettaa myös uudenlaisia haasteita palvelujen järjestäjille ja koko hyvinvointi yhteiskunnalle. Oikeudenmukaisuus, palvelujen järjestäminen ja ikäihmisten oikeudet koskevat myös etnisiä vähemmistöryhmiä. Asiakkaan äidinkieli, kulttuuri ja yksilölliset tarpeet pitäisi tulevaisuudessa pystyä huomiomaan palvelua suunniteltaessa. (Sarvimäki 2013: 92.)

Vanhuspoliittisten ohjelmien ja kotouttamisohjelmien tulokset kertovat, kuinka kunnissa on vielä melko vähän kokemusta ikääntyvistä maahanmuuttajista. Vanhuspoliittisissa ohjelmissa ikääntyvät maahanmuuttajat mainitaan vain satunnaisesti. (Keisala & Niiranen 2017.) Ikääntyneiden maahanmuuttajien joukko on määrällisesti vielä melko pieni, mutta saatavilla olevien tilastojen mukaan määrät nousevat vuosittain.

Kehittämistyössä kuvataan ryhmähaastatteluihin osallistuneiden yli 50 vuotiaiden maahanmuuttajataustaisten ihmisten merkityksellisiä kokemuksia ryhmätoiminnasta. Maahanmuuttajataustaisten ikäihmisten kokemukset tuovat esille heidän arkisia haasteita, ilonaiheita sekä toiveita. Ryhmätoiminta on vain vähän resursseja tarvitseva työmuoto, jota tulisi arvostaa ja käyttää nykyistä enemmän yksilöllisen asiakastyön rinnalla. (Linderborg 2012: 97.) Ryhmätoiminnassa on mahdollisuus saada hyviä kohtaamisia, jotka ovat auttaneet auttavat erityisesti vieraasta kulttuurista tulevia kiinnittymään jo olemassa olevaan yhteisöön.

Toivon lukijan saavan uudenlaisia ja ajatuksia herätteleviä näkökulmia monikulttuurisesta vanhustyöstä. Olen halunnut lisätä vanhustyön ammattilaisten kiinnostusta monikulttuurisutta kohtaan ja antaa rohkeutta sekoittaa tuttua ja turvallista ryhmätoiminnan mallia, jossa ryhmä kootaan usein varsin homogeenisesta joukosta. Ikääntyvän maahanmuuttajan ääni kuuluu kehittämistyössä ja auttaa lukijaa ymmärtämään minkälaiset hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemukset vahvistavat kotoutumisen tunnetta.

Ikääntyvät maahanmuuttajat ovat vielä määrällisesti pieni ryhmä ja heidän näkyvyytensä palvelujen käyttäjänä vähäistä. Monikulttuurisuutta ilmiönä tarkastellaan ikääntyneen maahanmuuttajan kokemusten näkökulmasta peilaten niitä kehittämistyössä käytettyihin tutkimuksiin ja teorioihin. Monikulttuurisuus tulisi nähdä vanhustyössä uudenlaisena mahdollisuutena ja todellisenä lisäarvona niin palveluissa kuin yksilötasollakin.

Maahanmuuttajien osallistamiseen ja hyvinvointiin vaikuttavat monet eri tekijät, joita kehittämistyössä pyritään tekemään näkyväksi ja lukijalle ymmärrettäväksi. Tämän lisäksi on ollut tärkeää avata keskustelua suomalaistaustaisten ikäihmisten kanssa ja osallistaa heidät mukaan luomaan uudenlaista toimintakulttuuria.

Ikääntyneiden maahanmuuttajien kulttuuristen taustojen ymmärtäminen ja sekä niihin vaikuttavien merkitysten tunnistaminen uudessa kotimaassa ovat edellytys kulttuurisensiiviselle ajattelulle. (Linderborg 2012: 81).

2 Toimintaympäristön kuvaus

Kehittämistyön toimintaympäristö kytkeytyy Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen STEA:n rahoittamaan ikääntyneiden maahanmuuttajien ja heidän läheisilleen suunnattuun Seremonia-projektiin, joka on toteutettu Vantaan kaupungin suuralueilla (Havukoski, Myyrmäki ja Hakunila) vuosina 2016-2018. Seremonia-projektin asettajana on toiminut yksityinen hoiva- ja asumispalvelujen tuottaja vantaalainen Marjatta-Säätiö (entinen Vanhusten Kotiapusäätiö). Kolmannen sektorin toiminta ei ole tässä yhteydessä lakisääteistä palvelua vaan enemmän ennaltaehkäisevää, hyvinvointia edistävää ja osallisuutta lisäävää yleishyödyllistä monikulttuurisille ryhmille suunnattua toimintaa.

Kotouttamislaissa mainitaan monialaisen yhteistyön merkitys paikallistasolla järjestöjen ja alueen toimijoiden kesken. Lain tarkoituksena on ollut edistää ja tukea kotoutumista ja antaa maahanmuuttajalle mahdollisuus osallistua aktiivisena kansalaisena yhteiskunnan toimintaan. Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestävät järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386 § 13). Tätä yhteistyötä on tehty Seremonia- projektin aikana etenkin Vantaan kaupungin maahanmuuttajapalveluiden kanssa.

Olen työskennellyt projektikoordinaattorina Seremonia-projektissa koko hankkeen ajan. Kohderyhmä ja tutkittava ilmiö ovat tulleet tutuksi kolmen vuoden aikana. Fyysinen toimintaympäristö on ollut Itä-Vantaalla senioriasumista ja hoivapalvelua tarjoavan organisaation erilaiset liikunta- ja muut yhteisölliset tilat. Tämä asetelma antoi luontevan mahdollisuuden maahanmuuttajataustaisille ikäihmisille tutustua ja integroitua vantaalaiseen palvelukeskustoimintaan. Länsi-Vantaan alueella toimittiin mukana olleen somalijärjestön tarjoamissa tiloissa sekä erilaisissa kaupungin tarjoamissa tiloissa. Projektin aikana saatiin käyttöön myös eri alueilla sijaitsevien seurakuntien tarjoamia ryhmätoimintaan sopivia tiloja. Ryhmätoiminta pyrittiin järjestämään mahdollisimman lähelle jokaisen kohderyhmään kuuluvan omaa asuinalueita. Vaikka Vantaalla on hyvät julkiset kulkuyhteydet, niiden käyttäminen ei ollut yksinkertaista kaikille maahanmuuttajataustaisille.

Etsivän työn aikana jalkauduttiin kymmeneen eri kohteeseen. Tapasimme monikulttuuristen järjestöjen avainhenkilöitä Vantaan eri alueilla ja pääkaupunkiseudulla, tutustuttiin moskeijoihin, järjestettiin työpajoja, tavattiin ihmisiä, luotiin verkostoja kaupungin maahanmuuttajapalveluiden ja eri alueiden seurakuntien kanssa. Verkostoiduttiin alueiden

toimijoiden kanssa kaikin olemassa olevin keinoin. Näillä keinoilla löysimme ikääntyviä maahanmuuttajia mukaan projektissa aloitettuun ryhmätoimintaan.

2.1 Yhteys työelämään

Työyhteisöissä on monien eri kulttuurien edustajia, jotka tuovat myös lisäarvoa vanhuspalveluihin. Erityisesti sosiaali- ja terveysalalle on palkattu paljon maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä. Työikäisistä maahanmuuttajista on saatavilla tutkittua tietoa, mutta tutkimuksia ikääntyvistä Suomessa asuvista maahanmuuttajista on vähemmän. Työelämän kulttuurinen monimuotoistuminen tuo sellaisiakin näkökulmia, joiden vastaamiseen kaivataan uutta tutkimustietoa. Monikulttuurisessa työyhteisössä sosiaalinen kanssakäyminen on samaan aikaan sekä haaste että mahdollisuus. Yritysten ja organisaatioiden tulisi pystyä vastaamaan erilaisista kulttuureista tulevien työntekijöiden tarpeisiin. Esille nousevat erilaiset toimintatavat ja tiedon puute. (Vartia, Bergblom, Giorgiani, Rintala-Rasmus, Riala & Salminen 2007:18.) Hoitotyön ammattilaisissa on pääkaupunkiseudulla paljon maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä, joiden kulttuuritietämystä tulisi hyödyntää vanhuspalveluita suunniteltaessa. Esimerkkinä ikäihmisten palvelukeskuksen arjessa tulee tilanteita, joissa tarvitaan uudenlaista kulttuurisensitiivistä ajattelua sekä henkilökunnalta että kantaväestöön kuuluvilta asiakkailta/ asukkailta.

Työikäisten maahanmuuttajien lisäksi on yhä enemmän eläke-ikää saavuttavia tai jo eläke-iän saavuttaneita ikääntyviä maahanmuuttajia, joiden palveluntarpeita olisi syytä ennakoita ja valmistautua tulevaisuuteen. Parhaimmillaan tulevaisuudessa vanhuspalveluiden suunnitteluissa voisi hyödyntää eri kulttuureista tulleiden työntekijöiden osaamista. Monelle ikääntyneelle maahanmuuttajalle vanheneminen Suomessa on pelottava asia, koska yksilötasolla ei tiedetä mitä tämä käytännössä tarkoittaa. (Linderborg 2012: 83).

2.2 Vantaa ikääntyy nopeasti

Vantaan ikärakenne on muuttumassa tulevan ennustekauden aikana vanhemmaksi. Vuoden 2017 alussa Vantaalla asui 36 447 vieraskielistä, mikä oli 16,6 prosenttia koko väestöstä. Usean vuoden ajan vieraskielisten osuus on ollut Vantaalla suurempi kuin missään muussa Suomen kunnassa. Vantaalla asui vuoden 2017 alussa 23 552 ulkomaan kansalaista, mikä oli 10,7 prosenttia koko Vantaan väestöstä. Ulkomaalaistaustaisten määrä oli kuitenkin jonkin verran suurempi, 34 161 henkilöä (15,6 %).

(Väestötilastot 2016- 2017.) Vantaan alueella ei ollut Seremonia projektin alkaessa ikääntyneille maahanmuuttajille suunnattua omaa toimintaa, joten uudelle toimintamallille oli selkeästi tarvetta. Alla olevissa taulukoissa on esitetty, miten yli 50-vuotiaat jakautuivat ikäryhmittäin eri suuralueille vuosien 2016-2017 aikana. Taulukoissa vertaillaan ulkomaalaisten ja suomalaisten lukumääriä ikäryhmittäin ja suuralueittain.

Taulukko 1. Vantaalaiset 50-54-vuotiaat ja 55-59-vuotiaat suuralueittain (Tilastokeskus 2018)

2017	50 – 54- vuotiaat			55 – 59- vuotiaat		
Suuralue	Suomi	Ulkomaat	Yhteensä	Suomi	Ulkomaat	Yhteensä
Myyrmäki	3294	350	3644	3053	265	3318
Kivistö	772	41	813	641	31	672
Aviapolis	1140	82	1222	748	51	799
Tikkurila	2859	232	3091	2642	165	2807
Koivukylä	1912	175	2087	1691	147	1838
Korso	2140	172	2312	1847	152	1999
Hakunila	2002	245	2247	1741	200	1941
Tuntematon	188	66	254	155	54	209
Kaikki yhteensä	14307	1363	15670	12518	1065	13583

Lukuja 50-59-vuotiaista maahanmuuttajista. Heitä oli yhteensä 2428 hlö.

Taulukko 2. Vantaalaiset 60-69-vuotiaat ja 65-69-vuotiaat suuralueittain (Tilastokeskus 2018)

2017	60-64			65-69		
Suuralue	Suomi	Ulkomaat	yhteensä	Suomi	Ulkomaat	Yhteensä
Myyrmäki	3052	149	3201	3393	76	3469
Kivistö	576	13	589	422	15	437
Aviapolis	622	32	654	543	12	555
Tikkurila	2381	75	2456	2071	57	2128
Koivukylä	1501	91	1592	1395	51	1446
Korso	1631	77	1708	1455	42	1497
Hakunila	1619	162	1781	1642	88	1730
Tuntematon	109	26	135	107	18	125
Kaikki yht.	11491	625	12116	11028	359	11387

Lukuja 60-69-vuotiaita maahanmuuttajista. Heitä oli yhteensä 984 hlö.

Taulukko 3. Vantaalaiset yli 70-vuotiaat suuralueittain. (Tilastokeskus 2018.)

2017	yli 70 vuotiaat			
Suuralue	Suomi	Ulkomaat	yhteensä	
Myyrmäki	7669	93	7762	
Kivistö	948	4	952	
Aviapolis	790	6	796	
Tikkurila	4437	63	4500	
Koivukylä	2727	84	2811	
Korso	2613	68	2681	
Hakunila	2732	90	2822	
Tuntematon	203	6	209	
Kaikki yhteensä	22119	414	22533	

Lukuja yli 70-vuotiaista maahanmuuttajista. Heitä oli 414 hlö.

Taulukoissa on esitetty miten yli 50-vuotiaat suomalaiset ja ulkomaalaistaustaiset ovat jakautuneet ikäryhmittäin Vantaan eri suuralueille. Yli 70-vuotiaiden maahanmuuttajien ikäryhmä on määrällisesti pienin verrattuna 50-60 ikäryhmiin.

Vuonna 2016 yli 50-vuotiaita maahanmuuttajia oli Vantaan suuralueilla 3198 henkilöä. Vuonna 2017 sama luku oli 3826 henkilöä, joten yli 50-vuotiaiden maahanmuuttajien määrä oli tilastotiedon mukaan noussut vuoden aikana 628 henkilöllä. Tiedot perustuvat Tilastokeskukselta saatuihin lukuihin maaliskuun 2018 lopussa.

2.3 Lait ja asetukset

Kotouttamislaissa mainitaan monialaisen yhteistyön tärkeys paikallisesti järjestöjen ja eri alueiden toimijoiden kesken. Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja tulisi järjestää yhteistyössä kuntien, järjestöjen, yhdistysten ja erilaisten yhteisöjen kanssa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386 § 31).

Kuntien ja muiden paikallisten viranomaisten kotoutumisen edistämisen tavoitteena on tukea paikallisesti tai alueellisesti kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Ta-

voitteena on edistää positiivista vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Lisäksi pyritään edistämään eri kulttuurien välisiä hyviä etnisiä suhteita, eri kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja ymmärrystä. Tavoitteena on lisätä osallisuutta sekä tukea mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 § 29.)

Yhdenvertaisuuslaki määrittelee sen, millä tavalla kohdataan kunnioittavasti ja arvostavasti kanssaihmiä riippumatta heidän erilaisista taustoistaan. ”Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kiellettyä riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiasiaan tai oletukseen.” (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 § 8.)

Tärkeimpiä ennaltaehkäiseviä toimia nopeasti ikääntyvässä Suomessa on tukea ikääntyvien ihmisten terveyttä ja toimintakykyä olemassa olevin keinoin. Tämä tukee samalla vielä työelämässä mukana olevien vanhenevien työntekijöiden työurien pidentämistä, mahdollistaa ikääntyvien aktiivisemmän osallisuuden yhteiskunnassa, parantaa heidän elämänlaatuaan ja vähentää sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta. Ennalta-ehkäisevä palvelu on samalla yhteiskunnan taloutta ajatellen julkisten varojen järkevää käyttöä. Palveluiden tarpeen kasvuun voidaan varautua etukäteen tukemalla ikääntyvien ihmisten aktiivisuutta ja omaehtoista toimintaa. Laatusuosituksissa on maininta ikääntyneen väestön kielellisten- ja kulttuuristen tarpeiden huomioimisesta sekä tulevasta väestörakenteen muutoksesta. (Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi 2017-2019: 15, 27.)

3 Tavoitteena aiempaa monikulttuurisempi vanhustyö

Kehittämistyön tavoitteena on lisätä tunnettuutta ja ymmärrystä ikääntyneiden maahanmuuttajien arkiseen elämään vaikuttavista tekijöistä. Osalle vanhustyön ammattilaisista voi monikulttuurisuus tuntua vieraalta ja kaukaiselta. Asiakkailta itseltään saatua kokemuksellista tietoa voidaan hyödyntää tulevaisuudessa vanhuspalveluita suunniteltaessa. Kehittämistyön aineisto koostui Seremonia-projektissa toteutetun ryhmätoiminnan lopuarviointiosuudesta, joka toteutettiin keväällä 2018. Maahanmuuttajien osallistamiseen ja hyvinvointiin vaikuttivat monet eri tekijät, joita opinnäytetyössä pyritään tekemään näkyväksi ja lukijalle ymmärrettäväksi. Tiedon lisäämisen ja asioiden tunnistamisen avulla on mahdollisuus luoda suvaitsevaisempaa toimintakulttuuria vanhuspalveluita järjestävissä toimintaympäristöissä.

Työyhteisöjen toimintakulttuurin muutosta voi olla vaikea toteuttaa, jos esteenä ovat ennakkoluulot tai piilossa olevat oletukset kohderyhmästä tai toiminnan tarpeellisuudesta. Uskomusten purkaminen olemassa olevan tutkimustiedon perusteella voi parantaa työyhteisön tahtotilaa muuttaa toimintakulttuuria parempaan suuntaan. (Hiltunen & Turulin 2013: 14.)

Kehittämistoiminnan lähtökohta on miettiä kenen ehdoilla toimintaa tehdään. Onko kehittämisessä kyse organisaation, tutkittavan alueen tai palvelujärjestelmän kehittämisestä. Vai onko tavoitteena löytää yksittäisten ihmisten, kohderyhmän tai jonkin alueen ihmisten kohtaamat haasteet? Kehittäminen voidaan erottaa karkeasti kahteen eri suuntaan: kehittämistehtävä voi edetä ylhäältä alas tai alhaalta ylös. Keskeisintä on selkeä näkökulma, joka valitaan. (Toikko & Rantanen 2009: 48-49.) Kehittämistyön tavoitteena oli ryhmäläisten hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemusten esille tuominen ryhmätoiminnan päättyessä. Lähestymistapa on Toikka & Rantasta mukaillen alhaalta ylöspäin, yksittäisen ihmisen kokemustiedon hyödyntäminen.

3.1 Kehittämiskysymykset

Kehittämiskysymykset muotoituivat mielessä jo ennen varsinaisen kehittämistyön aloittamista. Osallistamalla ihmiset itse miettimään kokemusten avulla omaa elämäänsä oli mahdollisuus saada tietoa niistä tekijöistä, jotka vahvistavat hyvinvoinnin ja osallisuuden tunnetta. Projektityössä vaadittavat vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden mittaamisen

menetelmät eivät täysin soveltuneet tämän kohderyhmän arviointiin. Halusin näiden kehittämiskysymysten avulla saada syvällisempää tulkintaa ja vastausta siihen, miten osallisuus ja hyvinvointi näkyvät ikääntyneen maahanmuuttajan arjessa.

1. Miten ikääntynyt maahanmuuttaja on kokenut oman osallisuutensa järjestettyyn toimintaan?

2. Minkälaisia merkityksiä näillä kokemuksilla on hänen hyvinvointiinsa?

3.2 Käsitteiden määrittelyä

Monikulttuurisuudesta puhutaan niin yksilö- kuin yhteiskunnallisella tasolla ja se voidaan nähdä erilaisten ihmisten olemassaolona. Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus tulisi myös nähdä sellaisena yhteiskuntana, jossa eri kulttuurien edustajat pyrkivät elämään tasa-arvoisessa asemassa keskenään. (Räty 2002: 46-47.) Monikulttuurisuus asettaa uusia haasteita palvelujen järjestäjille ja hyvinvointi-yhteiskunnalle. Oikeudenmukaisuus, palvelujen järjestäminen ja ikäihmisten oikeudet koskevat myös etnisiä vähemmistöjä. Asiakkaan äidinkieli, kulttuuri ja yksilölliset tarpeet pitäisi tulevaisuudessa pystyä huomiomaan palvelua järjestettäessä. (Sarvimäki 2013: 92.) *Monikulttuurisuutta* voidaan lähestyä myös kulttuurisen tai uskonnollisen näkökulman kautta. Vanhuspalveluita järjestävissä organisaatioissa joudutaan toisinaan toteamaan, miten joidenkin uskontojen tai kulttuurien edustajat eivät voi tai halua osallistua tiettyihin toimintoihin. Musiikki, liikunta, ryhmätoiminta tai erilaiset taidemuodot eivät sovi kaikille. Järjestöjen oman arvomaailman tunnistaminen voi antaa mahdollisuuden arvioida sitä, mistä lähtökohdista kulttuurien ja uskontojen välistä yhdessä tekemistä olisi mahdollista vahvistaa. Keskustelua olisi tarpeellista käydä työntekijöiden, asiakkaiden/ asukkaiden, vapaaehtoisten ja muiden toiminnassa mukana olevien kesken. (Hammar & Gothoni 2015: 48-49.)

Maahanmuuttajataustaiset ikääntyneet voidaan jaotella karkeasti neljään ryhmään, sen mukaan miten ja mistä syystä he ovat Suomeen muuttaneet. Isoimman ryhmän muodostavat he, jotka ovat nuorempina muuttaneet työn perässä toiseen maahan ja jääneet asumaan sinne. Toinen joukko ovat ikääntyvät paluumuuttajat eli he, jotka ovat eläkeiän lähestyessä muuttaneet takaisin kotimaahansa. Kolmas ryhmä on ns. ”ketjumuuttajat”, jotka ovat muuttaneet ystäviensä tai sukulaistensa perässä toiseen maahan. Neljäs ryhmä muodostuu niistä ikääntyvistä, jotka ovat matkustaneet ja muuttaneet paljonkin

elämänsä aikana. Tähän viimeksi mainittuun ryhmään voisi kuulua esimerkiksi ne suomalaiset eläkeläiset, jotka asuvat talvet Espanjassa ja tulevat kesäksi takaisin kotimaahansa. Neljännen ryhmän edustajat ovat uusin maahanmuuttoon liittyvä ilmiö ja heistä puhutaan ns. kausisiirtolaisina. (Sarvimäki 2013: 98.)

Kehittämistyössä *ikääntyvällä maahanmuuttajalla* tarkoitetaan muualla kuin Suomessa syntyneitä yli 50-vuotiaita vantaalaisia. Ikääntyvä maahanmuuttaja on asunut Suomessa keskimäärin 1-22 vuotta. Tässä kontekstissa ikääntyvä maahanmuuttaja on kotona asuva ikääntyvä, jonka alkuperäinen kotikieli ei ole suomi. Hän on fyysisesti ja psyykkisesti toimintakykyinen ja itsenäisiin päätöksiin kykenevä ihminen.

Eri kulttuureissa ikäkäsitys on erilainen kuin meillä Suomessa. Ihminen määritellään vanhaksi eri-ikäisinä ja eri perustein. Yhteiskunnissa, joissa on lyhyempi arvioitu elinikä esimerkiksi Afrikan tai joissain Itä-Euroopan maissa toimintakyvyn heikkeneminen saattaa alkaa jo 50 vuoden iässä. (Sarvimäki 2013: 95.) Seremonia-projektissa pyrittiin huomioimaan tämä kulttuurien erilainen ikäkäsitys ja tästä johtuen vanhenemisen käsitteen ikäraja muodostui nuoremmaksi kuin mitä suomalaisessa yhteiskunnassa yleensä ikääntyminen määritellään. Ryhmätoiminnan nuorin oli 37-vuotias mies, joka itse koki kuuluvansa senioriryhmään. Eri kulttuurista tulleen ikäkäsitystä kunnioittaen hänelle annettiin mahdollisuus olla mukana siinä ryhmässä, johon itse koki kuuluvansa.

Suomessa asuviin ikääntyviin maahanmuuttajiin ymmärretään kuuluvaksi he, jotka ovat muuttaneet tänne nuorina ja nyt vanhenevat täällä. Samoin ikääntyviä maahanmuuttajia ovat he, jotka ovat muuttaneet tänne myöhemmällä iällä. (Sarvimäki 2013: 99.) Kronologinen ikä ei kerro pelkästään kuluneiden vuosien lukumäärästä. Ikä kertoo senkin, mitä yhteiskunta tietyn ikäiseltä odottaa. Eri ikäisiin liittyy myös erilaisia odotuksia, jotka ikään kuin sitovat heidät yhteiskunnassa vallitsevaan ikäjärjestyksiin. (Jyrkämä 2016: 423.)

Osallisuuden ja osallistumisen käsitteillä tarkoitetaan ikääntyvään ihmisen mahdollisuutta, halua ja kykyä olla osallisena erilaisissa heille suunnatuissa yhteisöllisissä toiminnoissa. Osallisuus nähdään yhteisenä nimittäjänä toimijuuden modaalisten ulottuvuuksien kokonaisuudessa. Jyrkämän (2007) toimijuuden modaaliset ulottuvuudet kyetä, täytyä, voida, tuntee, haluta ja osata toimivat osallisuuden ja osallistumisen tulkinnan kehikkona. Jos ikääntynyt maahanmuuttaja ei kykene lähtemään kotoaan, hän ei saa silloin mahdollisuutta päästä osalliseksi yhteisön toimintaan. *Hyvinvoinnin* katsotaan

muodostuvan kaikista näistä modaalisten ulottuvuuksien eri tekijöitä yhteensä. Jokainen toimijuuden modaaliteettien osa-alue on sidoksissa toisiinsa.

Linderborg on omassa tutkimuksessaan somalimpiesten ryhmätoiminnassa todennut miten toisten seurassa ihmisestä tuli yhteisön jäsen. (Linderborg 2012: 69.) Tutkimuksessa todetaan myös ikääntyneiden maahanmuuttajien tarvitsevan sekä omaan etniseen ryhmään kuuluvia ihmissuhteita kuin myös yhteyksiä suomalaisiin. (Linderborg 2012: 96.)

Osallisuutta voidaan tarkastella laajemmin myös yhteiskunnan näkökulmasta. Syyskuussa 2011 voimaan astunut laki kotoutumisen edistämisestä (Kotoutumislaki 1386/2010) korostaa osallisuuden lisäämistä. Lain tavoitteena on ollut edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta yhteiskunnan ja maahanmuuttajien välillä. Laki painottaa kotoutumisen kaksisuuntaisuutta ja maahanmuuttajien sekä yhteiskunnan vuorovaikutuksen kehittämistä.

Ikääntyvillä maahanmuuttajilla on vaikeuksia ymmärtää ja saada tietoa ympäröivästä yhteiskunnasta. Tämä vaikeuttaa osaltaan yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta. Osallisuuden kokemus on merkittävä osa sosiaalista elämää. Tärkeänä tavoitteena onkin edistää ikäihmisten itsenäistä elämää, toimintakykyä ja aktiivista osallistumista. Tähän voidaan vaikuttaa parhaiten toimivan ikääntymispolitiikan avulla. (Linderborg 2012: 73.)

Osallisuutta on monitasoista. Ikääntyneen väestön osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta vaikuttaa yhteisön jäsenenä ja kansalaisena yhteisön toimintaan ja palvelujen kehittämiseen. Vanhenevan ihmisen näkökulmasta osallisuus merkitsee osallistumista omien palvelujensa suunnitteluun, oman asiansa käsittelyyn asiakkaana sekä palvelujen laadun arviointiin myös silloin, kun toimintakyky alkaa heikentyä. Osallisuus koetaan yhteenkuulumisena, kokemuksellisenä ja mahdollisuutena osallistua. (Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi 2013:17.) Tietyntylaiset normit rajaavat ja määrittävät sen, kuka kuuluu yhteisöön ja kuka ei. Yhteisön jäsenillä on usein todettu olevan yhteinen historia, arvo- tai normijärjestelmä, joka tukee ihmisen omaa koettua hyvinvointia. (Saari 2011: 294.)

Kotoutumisella tarkoitetaan sitä prosessia, jonka aikana maasta toiseen muuttanut ihminen löytää yhteiskunnassa oman paikkansa elää ja toimia. Suomessa käytetään yleisesti termiä integroituminen, kun puhutaan kotoutumisesta. Integraatio pitää sisällään ymmär-

ryksen sekä menneisyydestä (lähtömaa, kulttuurinen tausta, peritty identiteetti) että tulevaisuudesta (kohdemaata ja siihen samaistuminen, osallistuminen). Oikeus kotoutumista edistäviin palveluihin on usein rajallinen aika. Laajemmin ajatellen integraatiolla tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, jotka auttavat uudessa elämäntilanteessa saapuvaa maahanmuuttajaa asettumaan ja toimimaan uudessa kotimaassaan senkin jälkeen, kun osa alkuvaiheen palveluista päättyy. (Saukkonen 2017: 15-16.)

Käyttäytymistieteissä *interventiolla* tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään muuttamaan asenteita myönteisempään suuntaan. Interventiolla pyritään löytämään myönteinen toimintamalli, johon olisi helppo samaistua. Samaan aikaan tarvitaan sosiaalisen ympäristön tukea ja ymmärrystä asenteiden muutokseen. Pienryhmätoiminnassa saadaan usein aikaan asennemuutosta, mutta ne koskevat vain ryhmän jäseniä. (Liebkind & McAlister 2000: 158.) Interventiolla tarkoitetaan väliintuloa, joita voi olla esimerkiksi alkuvaiheen kotouttamista edistävät tukitoimet.

Interventiolla voidaan tarkoittaa myös ohjaajan ohjauksellista väliintuloa ja ohjaustoiminnassa tapahtuvaa toimintaa. Ohjaustilanteissa interventiot voivat olla auttamiskeino tukea ihmisen osallisuutta ja omien valintojen tekemistä. Ohjaajan täytyy itse ymmärtää mitkä asiat ohjattava itse kokee ongelmaksi ja millaisiin kysymyksiin hän etsii vastauksia. Ohjaajan on tunnistettava ohjustilanteissaan kaksi eri maailmaa. On kyettävä tunnistamaan sekä oma että ohjattavan kulttuurinen ympäristö ja arvomaailma. Ohjausprosessiin voivat vaikuttaa ohjattavan erilaiset ennakkokäsitykset tai kokemus passiivisen asiakkaan roolista. Ohjaajan tulisi pystyä toimia niiden tekijöiden poistajana, jotka ovat oppimisen ja uuden ymmärtämisen esteinä. (Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011: 24-25.)

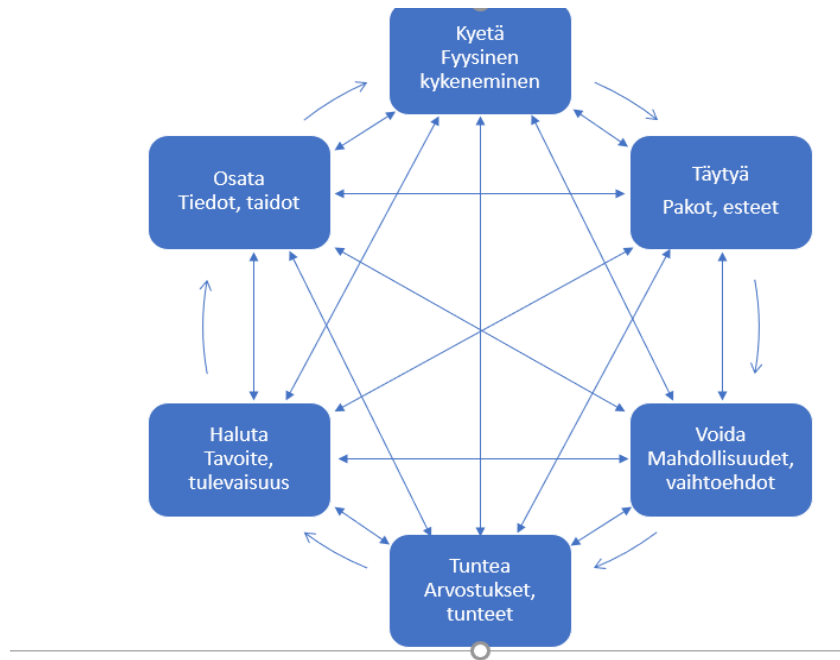
4 Taustateoria ryhmätoiminnan kokemuksille

Erilaisista kulttuureista ja värikkäillä taustoilla tulleiden ihmisten kohtaamiset ovat innostaneet tehtävän tekijää jäsentämään vielä syvällisemmin, mitä merkityksiä heidän ryhmässä saamien kokemusten taustalla oli? Miten ikääntynyt maahanmuuttaja koki hyvinvoinnin ja minkälaiset tekijät tukivat hänen toimijuuttaan hänelle sopivassa sosiaalisessa ympäristössä?

4.1 Toimijuuden ulottuvuudet

Teoreettisena viitekehyksenä arkisten merkitysten tulkinnoissa on sosiaaligerontologian professori Jyrki Jyrkämän (2007) vanhenemiseen, arkitilanteisiin ja toimijuuteen kehitetyt toimijuuden modaaliset ulottuvuudet. Toimijuuden modaaliset ulottuvuudet kuvaavat ikääntyvän ihmisen mahdollisuuksia kyetä, osata, voida, tuntea ja haluta sekä myös pakkoa selviytyä arkisissa tilanteissa. Mikään näistä esitetyistä ulottuvuuksista toimi yksinään vaan toimivat yhtenäisenä dynaamisena vuorovaikutuksena, jossa kaikki tekijät vaikuttavat toisiinsa. (Jyrkämä 2016: 422-423.) Kehittämistyössä peilataan toimijuuden eri osa-alueita ikääntyvän maahanmuuttajan arjen kokemuksiin. Erityisesti tarkastellaan kykenemiseen, tuntemiseen ja uusien mahdollisuuksien saamiseen liittyviä merkityksiä.

Alla olevassa Jyrkämän (2007) mallissa (kuva1) havainnollistetaan sitä, miten monen suuntaista on toimijuutta kuvaavien merkitysten keskinäinen vuorovaikutus. Kehittämistyössä peilataan toimijuuden eri osa-alueita ikääntyvän maahanmuuttajan arjen kokemuksiin. Erityisesti tarkastellaan kykenemiseen, tuntemiseen ja uusien mahdollisuuksien saamiseen liittyviä merkityksiä.

Kuvio 1. Jyrkämän (2007) kuvaama toimijuuden modaaliset ulottuvuudet. Toimijuuden eri ulottuvuudet olivat kehittämistehtävän viitekehyksenä ja analyysikehiköksi.

Mallia voidaan käyttää erilaisten arkikokemusten ja toimintojen analyysin apuna. Toimijuuden viitekehys on jaoteltu Jyrkämän mukaan kolmeen eri kokonaisuuteen. Ensimmäinen kohdistuu elämäntilanteeseen. Ihminen arvioi menneitä, mutta myös tulevaa. Arki- ja elämäntilanteet sisältävät erilaisia rajoituksia sekä mahdollisuuksiakin. Toinen näkökulma liittyy rakenteisiin. Ikääntyvä ihmistä ja hänen toimijuuttaan määrittelee ikä, sukupuoli, etninen tausta, kuuluminen johonkin sukupolveen sekä sosio-ekonominen tausta. On erilaista kuulua etniseen ryhmään kuin olla kantasuomalainen. Kolmas näkökulma liittyy yhteen kaikki nämä modaaliset ulottuvuudet ja niiden välisen vuorovaikutuksen. (Jyrkämä 2016: 423-424.)

Jyrkämän teoriassa esitetään, miten hyvin tai huonosti nykypäivän toisistaan irralliset toimintakyvyn mittarit palvelevat ikääntyvän ihmisen arjen ja elämäntilanteiden arviointia. Jyrkämä korostaa millä tavalla eletyn elämän kokemukset sekä muuttuvat erilaiset elämäntilanteet ja niissä selviytyminen edellyttävät asioiden laajempaa ymmärtämistä. Pelkkä toimintakyvyn mittaaminen ei anna vastausta ikääntyvän ihmisen kokonaisvaltaisesta toimijuudesta. Toimijuudella tarkoitetaan enemmän niitä tekemisiä, olemisia ja mahdollisuuksia, joita ikääntyvän ihmisen arkinen toimintakyky antaa mahdollisuuden toteuttaa. Jokainen ikääntyvä ihminen miettii jossain vaiheessa omaa elämäänsä ja tilannettaan, mennyttä sekä tulevaa. Ihminen tekee valintoja, jos hänelle annetaan siihen mahdollisuus. Toimijuuden näkökulmasta on keskeisintä huomata miten olemassa olevaa olevaa toimintakykyä voidaan arjessa parhaiten käyttää. (Jyrkämä 2016: 421- 422.)

Maahanmuuttajien kotoutumista ja siihen liittyvää vuorovaikutusta ajatellen on merkityksellistä saada muodostaa uusia sosiaalisia suhteita kantaväestön kanssa. (Saukkonen 2017: 18.) Ikääntyneen ihmisen voimavarojen tunnistamisella ja arvostamisella on iso merkitys käytännön työssä. Voimavaralähtöisessä sosiaalityössä huomiota kiinnitetään ongelmien sijaan vanhenevan ihmisen pätevyYTEEN, kykenemiseen ja osaamiseen. (Koskinen, Pitkälä & Saarenheimo 2010: 446-447.)

Kohtaamisissa korostetaan asiakkaista lähtevää dialogia sekä tarinallisuutta. Ei ole tarinaa, jos ei ole kuulijaa. Narratiivinen lähestymistapa ikääntyvien ihmisten kannalta tuo esille monia positiivisia merkityksiä, erityisesti muutostilanteissa. Riittävä välimatka omaan kokemukseen voi antaa kertojalle mahdollisuuden valita, arvioida ja tulkita elettyä elämäänsä. (Palomäki & Toikko 2007: 283.)

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan väestöön tai kansanryhmään liittyvää yhteisöllisyyttä. Sosiaalinen luottamuksen ilmapiiri auttaa ihmisiä osallistumaan ja toimimaan erilaisissa verkostoissa ja yhteisöissä. Koettu ”me-henki” lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Hyvinvointi- ja terveystutkimuksissa sosiaalinen pääoma voidaan ymmärtää yksilötasolla lähisuhteina, naapurisuhteina, keskinäisenä luottamuksena, sosiaalisena osallistumisena ja yhdessä harrastamisena. Suomalaisissa tutkimuksissa sosiaalisen pääoman suhteita selvittäneet väestötutkimukset ovat osoittaneet sosiaalisen pääoman merkitsevän keskinäistä luottamusta ja vapaa-ajan sosiaalista osallistumista. (Hyypä 2016: 101-103.)

4.2 Sosiodynaaminen ohjaus

R. Vance Peavy (2006) on kehittänyt sosiodynaamisen ohjauksen mallin, josta saatiin tärkeitä oivalluksia ryhmätoiminnan ohjausprosessiin ja kohtaamisiin vaikuttaneista tekijöistä.

Ohjaus on prosessi, jossa ammatti-ihminen auttaa toista (ohjattavaa) arkisissa elämän ongelmien ratkaisemisessa. Tämä yksilöllisesti tai ryhmässä tapahtuva auttamisprosessi mahdollistaa kohtaamistilanteen, jossa voi tapahtua aitoa kuuntelemista ja jossa voidaan käsitellä huolia sekä miettiä niihin liittyviä ratkaisuja yhdessä. Ohjaavan henkilön tulee olla aito ja inhimillinen avuntarvitsijaan nähden. Peavyn (2006) mukaan auttamisella ja ohjaamisella on monia tarkoituksia. Esimerkkeinä kärsimyksen vähentäminen, ihmisen vapauden lisääminen, hyvän elämän esteiden poistaminen ja ihmissuhteiden parantaminen sekä vahvuuksien kehittäminen. Sosiodynaaminen ohjaus, jossa pyritään aitoon kohtaamiseen on edelleen yksi sosiaalisen elämän tärkeimpiä toimintoja. (Peavy 2006: 34-35.)

Ohjaustilanne voi tarjota turvallisen tilanteen, jossa arkielämän haasteet voivat hetkellisesti unohtua. Ohjauksessa voidaan auttaa toiveiden todeksi tekemisessä ja saada voimia vaikeuksien kohtaamiseen. (Peavy 2006: 37-38.) Kehittämistyössä peilataan Peavyn teoriaa erityisesti ikääntyvien maahanmuuttajien omaan elämäntarinaankuuluvien kokemusten ja siihen yhteydessä olevien merkitysten ilmaisemisessa. Sosiodynaaminen ohjaus korostaakin osallistumista ja aidosti mukaan lähtemistä. Siinä ei neuvota eikä pyritä korjaamaan jo rikkimenneitä tilanteita. Sosiodynaaminen ohjaus ei ole toimintaohjeisiin sidottua vaan pyritään välttämään kaikkea vähättelevää suhtautumista ohjattavan tilanteeseen. (Peavy 2006: 55.)

4.3 Osallisuus

Ihminen voi jäädä sosiaalisen verkoston ulkopuolelle ja syrjäytyä, jos hän kuuluu vähemmistöryhmiin esimerkiksi etnisen alkuperän takia. Jos palvelujärjestelmästä puuttuu verkostoitunut toimintamalli, on ikääntyvillä ihmisillä iso riski syrjäytyä osallisuudesta ja sosiaalisista suhteista. Vastavuoroisuus ryhmätoiminnassakin antaa mahdollisuuden jakaa kokemuksen tuomaa viisautta muiden kanssa. Näillä elämäntarinoilla voidaan tuoda kokemuksellista viisautta monikulttuuristen ryhmäläisten elämää rikastuttamaan. Ihmisten väliset suhteet koetaan vastavuoroiseksi silloin, kun molemmat osapuolet ovat sekä antajan että saajan roolissa. Verkoston jäsenten kesken yhteisesti jaetut arvot ja

normit vahvistavat sosiaalista pääomaa ja luottamusta. Ihmisten välisissä sosiaalisissa verkostoissa on sekä heikkoja että vahvoja sidoksia. (Hakonen 2008: 137-138.)

Tunne kuulumisesta toisiin ihmisiin on tärkeä osa elämänlaatua. Sosiaalinen verkosto koetaan yleisesti voimaannuttavana ja myönteisenä. Sosiaalinen verkosto on vuorovaikutuksellinen ja verkoston toiminnassa keskeinen käsite on sosiaalinen tuki. (Hakonen 2008: 136.) Sosiaalinen tuki merkitsee kehittämistyössä lähinnä emotionaalista ja kuulluksi tulemisen kokemusta, ei niinkään taloudellista tukea.

Linderborg on omassa tutkimuksessaan somalimpiesten ryhmätoiminnassa todennut miten toisten seurassa ihmisestä tulee yhteisön jäsen. (Linderborg 2012: 69.) Tutkimuksessa todetaankin ikääntyneiden maahanmuuttajien tarvitsevan sekä omaan etniseen ryhmään kuuluvia ihmissuhteita kuin myös yhteyksiä suomalaisiin. (Linderborg 2012: 96.)

4.4 Tutkimuksia ikääntyneistä maahanmuuttajista

Ikääntyneistä maahanmuuttajista on Suomessa tehtyjä tutkimuksia vielä melko vähän. Heikkinen ja Lumme-Sand (2014) ovat tutkineet millä tavalla ikääntyvät maahanmuuttajat näkyivät kuntien vanhuspoliittisissa ohjelmissa ja kotouttamisohjelmissa. Artikkelissa kerrottiin miten ikääntyvistä maahanmuuttajista puhuttiin ja missä yhteydessä heidät mainittiin kuntien ja kaupunkien asiakirjoissa. Tutkimusaineistona olivat 18 kunnan kotouttamis- ja vanhuspoliittiset ohjelmat, jotka olivat voimassa vuosina 2012 - 2014. Ohjelmien sisältöjä oli verrattu vanhuspalvelulakiin. Yhtenä esimerkkinä Vantaan asiakirjoissa oli maininta ikääntyneistä maahanmuuttajista kotouttamisohjelmassa sekä vanhuspoliittisen ohjelman kohdalla oli kirjoitettuna oma otsikko. Osa kunnista ei ollut huomionut vanhuspoliittisissa ohjelmissa ikääntyviä maahanmuuttajia vielä millään tavalla. Tuloksista selvisi ajattelutapa, jolla ikääntyvien maahanmuuttajien tarpeet nähtiin lähinnä tulevaisuuden haasteena. Lisäksi tutkimuksessa tuotiin esille sosiaali- ja terveystoimen, maahanmuuttajajärjestöjen, seurakuntien ja projektien sujuvan yhteistoiminnan merkitys. Järjestöjen ja projektien rooli kotouttamistyössä on merkittävä ja heillä on julkisen sektorin rinnalla paremmin resursseja opastaa viranomaisia eri kulttuureihin liittyvissä kysymyksissä. (Heikkinen & Lumme-Sand 2014.)

Sari Heikkinen (2014) on tutkinut entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneiden iäkkäiden arkea, sosiaalisia suhteita sekä kotoutumista. Heikkisen (2014) väitöstutkimuksessa todettiin ikääntyvien maahanmuuttajien arkiseen elämään tutustumisen ja tutkimisen antavan mahdollisuuden pohtia arjen ja kotoutumisen kannalta merkityksellisiä tekijöitä. Heikkinen on todennut, miten iäkäs maahanmuuttaja tarvitsee sosiaalista tukea ja sopivia resursseja saadakseen arkensa sujumaan. Monet arkeen liittyvät asiat tulevat hänelle eteen tavallaan ensimmäistä kertaa. (Heikkinen 2014: 13.) Heikkisen tutkimus osoitti, miten merkityksellisiä olivat ikääntyvien maahanmuuttajien sosiaaliset suhteet ja kuinka ne vaikuttivat kotoutumisen kokemukseen. Tutkimuksessa tuotiin esille, miten sosiaali- ja terveystaloudessa olisi pystyttävä tulevaisuudessa huomioimaan ikääntyvät maahanmuuttajat omana ryhmänään sekä ymmärtämään heidän erityistarpeensa. Sosiaalisen syrjäytymisen todettiin eristävän ikääntyvän ihmisen yhteiskunnan toiminnoista. (Heikkinen 2014: 13.)

Hilkka Linderborg (2012) on tehnyt pääkaupunkiseudulla lisensiaattitutkimuksen ikääntyneiden somalimpien ryhmätoiminnan merkityksistä yhteisösozialiteetin muotona. Tämä tutkimus puolestaan osoitti, miten ryhmätoiminta tarjosi somalimiehille uusia sosiaalisia suhteita ja osallistumisen mahdollisuuksia. Dialogisuuden ja vuorovaikutuksen lisääntymisen myötä somalimpien oli ollut helpompaa kiinnittyä suomalaiseen yhteiskuntaan. Ryhmätoiminta oli tuonut heidän arkeensa sisältöä ja rytmiä sekä tarjonnut aktiivisempaa arkea aikaisempaan passiiviseen elämään verrattuna. Ryhmätoiminnan todettiin olevan huonosti tunnistettu ja vain vähän resursseja tarvitseva sosiaalityön muoto.

Kotoutumisen lähtökohta on osallisuus ja osallistuminen. Osallisuus voimaannuttaa ja antaa mahdollisuuden vaikuttaa itseään koskeviin sekä yhteiskunnallisiin asioihin. Osallistumisen avulla saadaan annettua ihmiselle lisää vastuuta. Monelle ikääntyvälle maahanmuuttajalle työelämään paluu ei enää ole mahdollista ja tarvitaan muita kanavia, joissa voi olla osallisena. Esimerkiksi järjestöjen organisoima toiminta voi olla väylä osallistua toisen osa-alueen toimintaan, joka tukee osallisena olemista. (Linderborg 2012: 33.) Tunne osallisuudesta liittyy läheisesti sosiaaliseen elämään. Ikääntyvillä maahanmuuttajilla on haasteellista omaksua tietoa mitä ympäröivässä yhteiskunnassa tapahtuu. Ikääntymispolitiikan tärkeimpiä tavoitteita onkin ylläpitää ja edistää ikääntyvien ihmisten toimintakykyä sekä aktiivista osallistumista yhteiskuntaan. (Linderborg 2012: 73.)

Holt-Lunstad, Smith & Layton (2010) totesivat tutkimuksessaan miten sosiaaliset suhteet tai niiden puuttuminen muodostivat samantyyppisen terveystriskin, kuin tupakointi, verenpaine, kolesteroli, liikalihavuus ja liikunnan puute. Osallistujat olivat 51 % Pohjois-Amerikasta, 37 % Euroopasta, 11 % Aasiasta ja 1 % Australiasta. Tutkimuksessa selvitettiin mitkä tekijät vaikuttivat kuolleisuuteen ja mitkä tekijät vähensivät kuolleisuuden riskiä. Tutkimuksessa oli mukana 308 489 osallistujaa, joita seurattiin noin seitsemän vuoden ajan. Riskitekijöinä olivat köyhyys, heikko terveydentila, sosiaalinen eristäytyminen (syrjäytyminen) ja riittämättömät sosiaaliset suhteet. Yksilöiden sosiaalisten suhteiden laadun ja määrän todettiin olevan yhteydessä sekä sairastavuuteen että kuolleisuuteen. Tutkijoiden mukaan vahvojen sosiaalisten tekijöiden vaikutus terveydentilaan olisi pysyttävä paremmin hyödyntämään ja arvioimaan myös terveydenhuollossa. Sosiaaliset tekijät vaikuttavat yksilön terveyteen ja kuolleisuuteen. (Holt-Lunstad, Smith & Bradley 2010.)

2000-luvun alussa on Pohjanmaalla tehty tutkimus siitä, edistääkö sosiaalinen pääoma terveyttä. (Hyypä & Mäki 2001). Tutkimuksessa selvitettiin sosiaalisen pääoman ja hyväksi koetun terveyden välistä yhteyttä. Tutkimukseen osallistui 1000 työikäistä ruotsinkielistä ja 1000 suomenkielistä Pohjanmaalla asuvaa ihmistä. Tutkimuksen tuloksissa vahvistui käsitys siitä, miten kansalaisaktiivisuus, hyvien ystävien suuri lukumäärä, uskonto ja luottamus toisiin ihmisiin oli lisännyt tutkittavien ihmisten sosiaalista pääomaa. Tutkimuksessa todettiin, miten yhteisöllisyys liittyi hyvään terveyteen. Lisäksi tutkimuksessa saatiin selville, miten hyvien ystävien suuri lukumäärä oli terveydelle vähintään yhtä tärkeää kuin tupakoittomuus. Muita ihmisiä kohtaan koettu epäluottamus todettiin heikentävän terveyttä. (Ruuskanen 2002: 41-43.)

Pitkänen, Keisala & Niiranen (2017) ovat tutkineet monikulttuurisuuden vaikutuksista suomalaisen työelämään. Yksi näistä on kulttuurien välisen työvalmiuksien kehittämisen tutkimus sosiaali- ja terveydenhuollon työssä (Multi-Train 2017.) Hankkeen tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioita pitäisi kehittää tilanteessa, jossa työntekijöistä ja asiakaskunnasta yhä suurempi osuus on kotoisin muualta kuin Suomesta. Tilanne alkaakin olla osa normaalia arkipäivää yhä useammalle organisaatiolle – isommat kaupungit kuitenkin enemmän vielä esillä. Yhteiskunnan erilaistuminen tarkoitti tutkimuksessa myös sitä, millä tavoin yhteiskunnan monimuotoistumisen näkyminen edellytti uudenlaista työtettä ja asennetta. Tutkimuksessa selvitet-

tiin miten työyhteisöissä tulisi tietoisesti ottaa käyttöön sellaisia työtapoja, joilla eri taustoista tulevat työntekijöiden sekä koko työyhteisön osaaminen saataisiin mahdollisimman hyvin käyttöön. (Pitkänen ym. 2017: 12.)

Uudenlaiset työtavat edellyttivät organisaatioilta monia eri asioita: resursseja ja motivaatiota uudistaa työyhteisöä. Tutkimuksen tärkein viesti oli tuoda esille millä tavalla monikulttuurisissa sosiaali- ja terveydenhuollon työyhteisöissä tarvitaan sekä kulttuurien välistä oppimista kuin myös organisaatioiden rakenteiden kehittämistä ja uudenlaista johtamisajattelua. (Pitkänen ym. 2017: 12.) Tutkimuksessa myös todettiin miten kulttuurista monimuotoistumista voidaan joissain tilanteissa vastustaa. Työyhteisön asetelma voi olla vaikea, jos työtoveriksi, työntekijäksi tai esimieheksi tuleeikin kantaväestöstä poikkeava ja erilaisella työtavoilla toimivahenkilö. (Pitkänen ym. 2017: 194).

5 Kehittämistyön kulku

5.1 Tutkimuksellinen kehittäminen

Opinnäyte on tutkimuksellinen kehittäminen, jossa on hyödynnetty laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta voidaan nähdä tässä laajempänä yleiskäsitteenä, jossa kuvataan tutkimustoiminnan ja kehittämistoiminnan yhteyttä. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa käytännön kysymykset ja ongelmat ohjasivat tiedontuotantoa. (Toikko & Rantanen 2009: 21-22.) Opinnäytetyössä käytettiin laadullisen tutkimuksen menetelmiä hyödyntäen myös toimintatutkimuksellista näkökulmaa. Tutkimuksellisen kehittämistyön taustalla oli Seremonia-projektin kolmen vuoden koordinointi, joka päättyi opinnäytetyönä tehtyyn laajempaan loppuarviointiin ryhmähaastattelujen muodossa. Näin perustellen ja koko projektia ajatellen toiminta on edennyt syklisesti, kuten toimintatutkimuksessa pyritään tekemään. Kehittämistoiminnan kannalta fokusryhmähaastattelu antoi mahdollisuuden moniäänisyydelle ja toiminnassa mukana olevien oman äänen kuulemiseen. (Toikko & Rantanen 2009: 146.)

Toimintatutkimus keskittyy yleensä käytännön kehittämistoimintaan. (Toikko & Rantanen 2009: 156). Kehittämisen- ja toimintatutkimuksessa tutkimuksen tekijällä on keskeinen rooli muutoksen organisoinnissa ja on usein mukana käytännön tilanteissa kohderyhmän kanssa. (Kananen 2015: 68.) Aihepiirin syvä ymmärrys tulee siitä, kun ollaan tiiviisti mukana tutkittavassa ilmiössä. (Kananen 2012: 77.)

Perinteisessä tutkimusasetelmassa tutkija on ulkopuolinen havainnoitsija ja ei osallistu tutkittavan ilmiön toimintoihin. Toimintatutkimuksessa rooli on usein toisenlainen ja tutkimuksen tekijältä vaaditaan syvällistä ilmiön ymmärtämistä ja usein myös osallistumista itse toimintaan. Osallistavassa toiminnassa tutkija voi hakeutua mukaan niihin sosiaaliin tilanteisiin, jotka ovat selvityksen alla. Kehittämistutkimuksen tavoitteena on poistaa jokin ongelma tai tehdä kehittämistyötä parantaakseen jotain asiaa. Työ on tehtävä julkiseksi ja tästä johtuen dokumentoitava tarkasti. Laadullisessa kehittämistutkimuksessa ei riitä pelkkä ilmiön kuvaaminen tai selvittäminen. Tavoitteena on löytää sekä oivaltaa uusia ja parempia tapoja toimia. (Kananen 2012: 43-44.)

Toimintatutkimus sopii tilanteisiin, missä toiminnan avulla pyritään muuttamaan jotakin ja samanaikaisesti lisäämään sekä ymmärrystä että tietoa muutosta kohtaan. Toimintatutkimuksen tavoitteet ja ongelmat muodostetaan yhdessä tutkijoiden, aiheessa mukana toimivien henkilöiden ja kohderyhmään kuuluvien kanssa. (Linturi 2003.) Projektityö eteni vaiheittain (syklisesti) ja työtä tehdessäni oivalsin, että toimintatutkimuksessa käytettävät menetelmät tukivat samalla projektityön prosessia, jossa kohderyhmä oli jo aikaisemmin osallistettu mukaan toimintaa suunnittelemaan ja arvioimaan. Tutkimusprosessi oli syklinen: ensin asetettiin projektille tavoitteet ja päämäärät, sen jälkeen kokeiltiin käytännön mahdollisuuksia edetä päämäärää (projektissa tavoitteita) kohti. (Linturi 2003.) Projektin aikana suoritettiin väliarviointia ja pohdittiin oliko asetetut tavoitteet saavutettu. Tilanteen etenemistä arvioitiin säännöllisesti ja projektin päätteeksi toteutettiin laajempi fokusryhmähaastattelu laadullisena kehittämistyönä.

Toimintatutkimukselliseen lähestymistapaan kuuluu myös arviointiprosessi, jossa pohditaan toiminnan merkitystä ja arvioidaan tuloksia. Se antaa myös kohderyhmälle mahdollisuuden oppia ja kehittää näkemyksiään eteenpäin. Projektin kolmen vuoden aikana on ollut käytössä jatkuvan arvioinnin menetelmä keräämällä palautetta keskustellen ja dokumentoiden.

Toimintatutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ole ainoastaan kuvata tai selittää, vaan pyrkiä muuttamaan tai vaikuttamaan sosiaaliseen todellisuuteen. Muutosta voi tapahtua tai olla tapahtumatta. Muutos voi olla myös aivan toisenlainen kuin mitä oli alun perin oli ajateltu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2012: 42.) Projektityössä tavoitteisiin ei aina päästä tai ne saavutetaan osittain. Johtopäätöksissä ja tulkinnoissa tarkastellaan lähemmin saavutettiinkö tässä kehittämistyössä haluttu muutos vai ei. Ikääntyneiden

maahanmuuttajien kokemusten perusteella oli mahdollista saada selville, minkälaiset tekijät olivat ryhmätoiminnan aikana lisänneet heidän osallisuutta ja hyvinvointia. Niinkin voi käydä, että kokemukset ovat jotain aivan muuta kuin mitä tehtävän tekijä on ajatellut. Tärkeää on raportoida asiat rehellisesti ja pohtia saatuja tuloksia eri näkökulmista viitaten tehtävässä käytettyyn teoriaan.

5.2 Haastattelumenetelmä

Kohderyhmä oli monikulttuurinen ryhmä, jolta olisi ollut haasteellista saada selkeitä vastauksia kirjallisiin lomakekyselyihin. Toimivan lomakkeen tekeminen ja vastausten purkaminen usealla eri kielellä olisi ollut työlästä ja saatujen vastausten ymmärtäminen epäluotettavaa. Haastatellen ja havainnoiden tulkkien avustuksella oli todennäköisempää onnistua saamaan vastauksia esitettyihin kysymyksiin, joten halusin osallistaa ryhmäläiset miettimään ja jakamaan kokemuksiaan yhdessä.

Haastattelu menetelmänä antoi mahdollisuuden ihmisten aitoon kohtaamiseen ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen dokumentointiin. Haastattelu oli joustava tapa saada selville kokemuksiin perustuvaa tietoa, koska kysymyksiä oli mahdollisuus tarkentaa ja tarpeen mukaan avata syvällisemmin. Laadulliselle tutkimusmenetelmälle on tyypillistä monipuolinen ilmaisutyyli. Haastattelutilanteessa kirjattiin ylös myös ryhmäläisten keskinäisiä tunnelmia, kommentteja ja tilanne kuvauksia. Näiden toivottiin auttavan tekstin auki kirjoittamis vaiheessa tuomaan esille kokemusten aitoutta, joka näyttäytyi jokaisessa haastattelu tilanteessa eri tavalla.

Pelkkään havainnointiin perustuvat tutkimukset ovat laajoja ja tämän vuoksi vaikeammin tulkittavissa. Haasteena on silloin runsaan aineiston siirtäminen varsinaiseen tutkimustekstiin. (Vilkkä 2006: 98.) Hiljainen tieto on havainnointiin pohjautuvaa tietoa, joka odottaa esille tulemistä vuorovaikutustilanteessa kohderyhmän jäsenten kanssa. Tutkimukseen kuuluvaa tietoa on teoriaan pohjautuvan tiedon lisäksi myös tutkimuksen tekijän henkilökohtaiset tulkinnat asiasta. (Vilkkä 2006: 32- 33.)

Haastattelun kulkuun eivät saaneet vaikuttaa haastattelijan omat ennako-odotukset ja olemassa olevat käsitykset ryhmäläisten kokemuksista. Haastattelutilanne oli tehtävä havaintojen kannalta ikään kuin ”kuulisi ensimmäistä kertaa” kokemuksista. Ryhmän ohjaajan roolissa olin saanut kuulla joidenkin osallistujien kokemuksia jo aikaisemmin,

mutta tietoisuus näistä kokemuksista oli jätettävä haastattelutilanteen ulkopuolelle. Havainnot haastattelutilanteen tunnelmasta, ihmisten keskinäisestä vuorovaikutuksesta sekä tilanteen yleisestä sujuvuudesta kirjattiin ylös heti haastattelujen jälkeen yhdessä projektityöntekijän kanssa. Haastattelun hyvä puolia olivat joustavuus, mahdollisuus toistaa kysymyksiä ja olla vuorovaikutuksessa tutkimuksen tekijän kanssa. (Tuomi & Sarajarvi 2001: 75).

Yhdessä keskustelua voidaan käyttää esimerkiksi silloin, kun tutkitaan jotain menneisyydessä tapahtunutta asiaa tai historiallista ilmiötä. Haastattelumenetelmä sopi erityisen hyvin eletyn elämän kokemusten kertomiseen sekä ryhmäkokemusten jakamiseen. Ryhmähaastattelujen avulla oli mahdollista tutkia esimerkiksi, miten henkilöt muodostivat yhteisen näkemyksen jostakin asiasta eli millaisista puheenvuoroista ja perusteluista keskustelu koostui. Haastattelun avulla oli mahdollista saada selville senkin, millaiset normit ja arvot ryhmässä vallitsevat tai millaiseksi ryhmän vuorovaikutus suhteet muodostuivat ryhmätilanteiden aikana. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Kehittämistyössä halusin tuoda yhteisen jakamisen ja keskustelun kautta näkyväksi eletyn elämän kokemuksia. Erilaisten näkemysten jakaminen lisäsi keskustelun syvyyttä.

5.3 Aineiston keruu ja analysointi

Aineiston keruu toteutettiin fokusryhmähaastatteluina Itä- ja Länsi-Vantaalla kevään 2018 aikana. Ryhmähaastatteluja järjestettiin neljä kertaa ja yksilöhaastatteluja kolme kertaa. Eri ihmisiä oli mukana haastattelutilanteessa yhteensä 41 henkilöä. Haastateltavien ikä vaihteli 37- 94 vuoden välillä. Kaikki haastatteluissa mukana olleet eivät olleet aktiivisia keskustelijoita, mutta halusivat kuitenkin olla läsnä tilanteessa. Haastattelutilanteisiin oli varattu ryhmätiloja, jotka olivat tulleet tutuksi osallistujille jo muun toiminnan yhteydessä. Osallistujat olivat kulttuuritaustaltaan venäläisiä, inkerinsuomalaisia, suomalaisia, virolaisia, irakilaisia, somalialaisia ja romanialaisia. Suuri osa ymmärsi suomea jonkin verran, mutta somalin kielen tulkkia käytettiin kerran ja yhden kerran venäjän kielen tulkkia. Osallistujien luku- ja kirjoitustaito oli vaihtelevaa.

Haastattelutilanteissa olivat ryhmäläisten lisäksi mukana haastattelija itse, projektityöntekijä sekä tarpeen mukaan tulkki. Ryhmähaastattelusta jaettiin jokaiselle osallistujalle tiedote viikkoa tai kahta ennen varsinaista tilannetta. Kutsu oli käännetty Tulkkeskuksessa sekä somalin että venäjän kielelle. Tiedote toimi samalla lupasitoumuksena tulevaan haastatteluun. Haastattelun alussa varmistettiin vielä suullisesti tulkkien kanssa,

että osallistumisen vapaaehtoisuus sekä muut tilanteen luottamuksellisuuteen liittyvät tekijät oli ymmärretty oikein. (Liite1).

Projektityöntekijä auttoi käytännön asioissa, huolehti nauhoitusten sujuvuudesta sekä varmisti, että myöhässä tulleet ryhmäläiset eivät sekoittaneet haastattelutilannetta. Haastatteluissa käytettiin iPadissa olevaa nauhoitusohjelmaa. Osa kerätystä aineistosta oli käsinkirjoitettua haastatteluaineistoa kuten fläppitauluun kerätyt kokemukset, yksilöhaastattelut ja kevään valokuvatyöpajassa somaliryhmän kanssa vihkoihin kirjoitetut kokemukset. Ydinkohdat ryhmäläisten kertomista kokemuksista kirjattiin haastattelujen aikana fläppitauluun tai vihkoon.

Kehittämistehtävän fokusryhmässä saatu haastatteluaineisto koostui yksittäisten ryhmäläisten kommentteista ja kokemuksista. Yleensä fokusryhmän haastattelussa analyysin kohteena on kuitenkin koko ryhmä, eikä yksittäiset osallistujat. (Toikko & Rantanen 2009: 146.) Ryhmähaastattelussa sovittiin, että jokaisella osallistujalla oli mahdollisuus kertoa vuorollaan omia kokemuksiaan. Näin pystyttiin varmistamaan yksilöllisten vastauksien saaminen. Ryhmässä syntyi yksittäisten kokemusten lisäksi myös yhteistä kokemusten jakamista, jolloin vastausten tulkinta muodostui hieman monimutkaisemmaksi. Alla olevassa kuviossa on esillä haastattelujen kysymysrunko.

Kuvio 2. Elämäni suunta- harjoitteen mukailtut kysymykset ryhmille. R. Vance Peavy (2006).

Haastattelun runko pyrittiin pitämään mahdollisimman selkeänä ja johdonmukaisena. Kehittämiskysymysten apukysymyksinä käytettiin tehtävään sopivaksi mukailtuja R.

Vance Peavyn (2006) Elämäni suunta harjoitteeseen perustuvia kysymyksiä. Kysymysten sisältö oli näkyvässä fläppitaululla neljässä ympyrän lohkossa. Kysymysteemat olivat menneisyys, nykyisyys, hyvinvointi ja tulevaisuuden suunta. Haastateltavilta kysyttiin seuraavat kysymykset: Mitä teit ennen ryhmätoimintaa? Miten olit osallistettu ryhmätoimintaan? Miten koit ryhmätoiminnan? Mitä teet ryhmätoiminnan jälkeen?

Haastattelutilanteiden jälkeen pyydettiin osallistujia kirjoittamaan taustamuuttujat nimetömiin papereihin, jotka oli jaettu kahvipöytään valmiiksi. Taustamuuttujina kysyttiin ikä, sukupuoli, mistä maasta oli tullut Suomeen sekä kuinka kauan oli Suomessa asunut. Papereihin tehtiin kirjainmerkinnät, jotka helpottivat aineiston analyysivaiheessa taustamuuttujien yhdistämistä kokemuksen kertojaan.

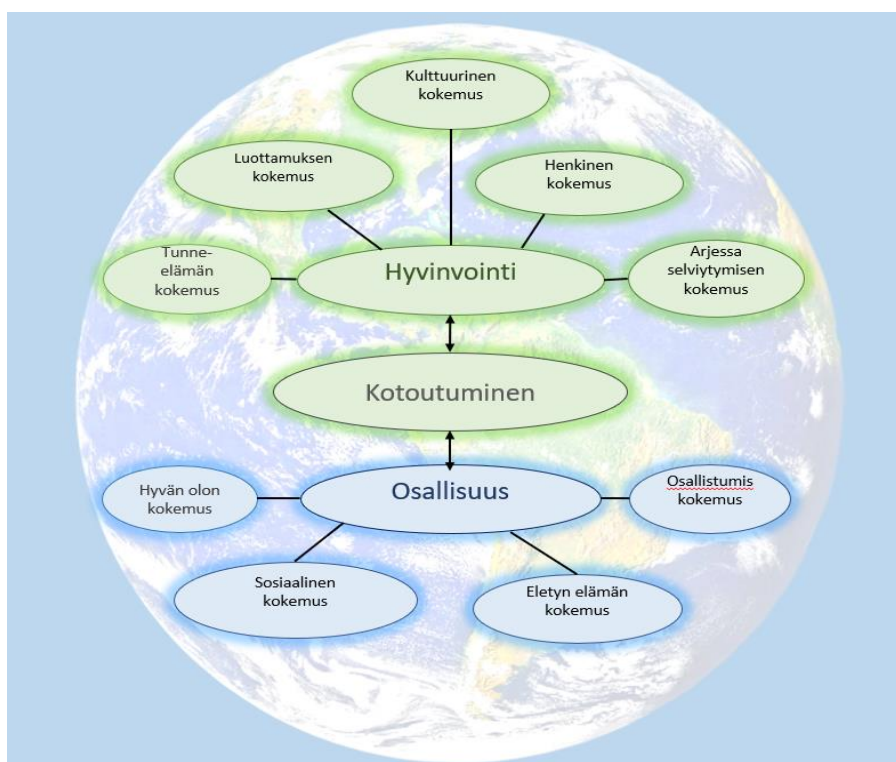
Haastattelujen purkuun ja tekstimuotoon litterointiin käytin aikaa noin kolmen työpäivän verran. Aineiston muuttaminen tekstimuotoon oli haasteellista, koska käännosten ja tulkkausten osuus haastatteluissa oli yllättävän suuri ja keskusteluissa esiintyi ryhmäläisten päällekkäistä puhetta. Päällekkäisestä puheesta johtuen ryhmähaastatteluiden purku oli haastavampaa kuin yksilöhaastattelujen. Myös tulkkaus katkaisi haastattelujen purkamisen toistuvasti, joten lopullinen suomeksi kirjoitetun tekstin osuus ei ollut määrällisesti niin laaja, kuin alun perin olin arvioinut. Tiiviin litteroidun tekstin osuus oli n. 12 sivua. Tämän lisäksi oli runsaasti käsinkirjoitettuja muistiinpanoja ja havaintoja, joista kirjoitin Wordilla asiasisältöjen ydinkohdat näkyväksi. Litterointivaiheessa koodasin osallistujien kommentteja erilaisilla kirjainyhdistelmillä. Laadulliselle tutkimukselle on tavallista epälineaarinen prosessi, joka tarkoittaa sitä, miten aineisto määrää prosessin pituuden. (Kananen 2015: 69).

Kehittämistehtävän analyysi toteutettiin alkuvaiheessa aineistolähtöisen sisällön analyysin periaatteita noudattaen ilman ennakko-oletuksia aineiston teemoista. Aineistoa useaan kertaan lukiessa tiivistetyistä ilmaisuista muodostuivat analyysiyksiköt kuten haastateltavien kuvauksia hyvästä olost, erilaisista tunteista, toimeentulosta tai eletyn elämän kokemuksia. Ilmaisut olivat aineistolähtöisiä teemoja (induktiivinen lähestymistapa). Näistä löytyneistä teemoista lähdin muodostamaan omia luokkia: eletty elämä, henkisyys, osallisuus, sosiaalinen elämä, fyysinen kokemus, psyykinen kokemus, hyvän olon kokemus, toimeentulo, luottamus ja tulevaisuus.

Tein lisäksi sisällön erittelyä laskemalla erilaisten merkitysten esiintymiskerrat tiivistetyissä ilmaisuissa. Sisällön erittely oli vain suuntaa antava ja antoi itselleni tietoa kuinka

monta kertaa kyseinen teema mainittiin. Lisäksi aineiston sisällön erittely antoi tietoa siitä, miten monta kertaa ennalta odottamattomia uusia teemoja tuli esille. Analyysin muoto oli sekä aineistolähtöinen että teoria-ohjaava. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan niin laadullista sisällönanalyysia kuin sisällön määrällistäkin erittelyä ja näitä molempia voidaan hyödyntää samaa aineistoa analysoidessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Seuraavassa vaiheessa muodostui kaksi yläluokkaa: hyvinvointi ja osallisuus, joiden ympärille jäsentelin sopivaksi katsomani teemat. Pääluokaksi muodostui kotoutuminen, koska kaikilla esiintyneillä merkityksillä oli selkeä yhteys kotoutumisen kokemukseen. Alla olevassa kuviossa on maapallon keskellä on kuvattu keskeisenä pääluokkana kotoutuminen. Hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemukset muodostuivat yläluokiksi. Hyvinvointiin vaikuttivat erityisesti kulttuuriset, luottamukselliset, psyykkiset ja henkiset kokemukset. Osallisuuteen vaikuttivat sosiaalisen, eletyn elämän-, toimeentuloon ja toimintaan viittaavat osallistumisen kokemukset. Tulokset on havainnollistettu alla olevassa maapallokuviossa.

Kuvio 3. Aineiston analyysin ylä- ja alaluokat. Yläluokkina hyvinvointi ja osallisuus. Pääluokkana kotoutuminen. Alaluokissa oli kuvattuina tiivistetyt ilmaisut ja näistä saadut merkitykset kokemuksista.

Määrällisesti eniten aineistosta nousi esille osallisuuden, yhdessä tekemisen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä kokemuksia. Aineiston perusteella ymmärsin näiden merkitysten olevan läheisesti yhteydessä koettuun hyvinvointiin. Toimijuuden kirjo näkyi kokonaisuudessa, jossa pienilläkin merkityksillä oli vaikutusta hyvinvoinnin kokemuksiin.

Kun ikääntyvä ihminen saa myönteisiä kokemuksia omasta osaamisesta ja pätevydestään se on todettu vahvistavan hänen identiteettiä ja itseymmärrystä. Parhaimmillaan voi tapahtua eheytymistä ja tämä voi antaa uutta suuntaa elämälle. (Hakonen 2008: 141.)

Taulukossa 4. on kuvattuna tiivistetysti kehittämistyössä käytetyt menetelmät ja eri työvaiheet. Tutkimussuunnitelma- ja lupa olivat valmiina helmikuussa 2018, jonka jälkeen toteutettiin aineiston keruu maaliskuu-toukokuussa. Raportointia ja tulosten kirjoittamista on toteutettu kesäkuusta lokakuuhun.

Taulukko 4. Kehittämistehtävän menetelmäratkaisuja. (Tuomea & Sarajärveä mukaillen 2002: 101.)

	Viitekehys	Aineiston hankinta	Aineiston analyysi	Raportointi Tulokset
Sekä teoriaohjaava että aineistolähtöinen laadullinen kehittäminen.	Aikaisemmat tutkimukset monikulttuurisuudesta sekä osallisuudesta, toimijuudesta, ja kotoutumisesta.	Ryhmä- ja yksilöhaastattelut. Kirjatut havainnot haastattelun aikana. Muu dokumentoitu aineisto, havainnot.	Aineiston litteointi, koodaus ja merkitysten tiivistäminen analyysiluokiksi. Tee- ja moittelu ala- ja yläteemoihin. Taulukko alkuvaiheessa luokittelun apuna.	Aineiston ja teorian vuoropuhelu, omat tulokset. Teoriaa ja johtopäätöksiä vertailtu. Tulevaisuus näkömielipohdinta.
	Teoreettiset taustat laadulliselle kehittämis- ja tutkimustyölle.	Toimintatutkimuksellinen ja kehittämis- ja tutkimustyöhön soveltuva lähestymistapa.	Yhdisteltyä käsitteitä, etsitty samankaltaisuuksia. Uusia havaintoja.	Analyysissä esiintyvät merkittävät asiat peilataan olemassa oleviin tutkimuksiin.

5.4 Eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistehtävää varten haettiin helmikuussa 2018 tutkimuslupa Vanhusten Koti-apusäätiön toiminnanjohtajalta sekä tehtiin yhteistyösopimus Metropolia Ammattikorkeakoulun kanssa. Kohderyhmälle jaettiin kirjallinen tiedote haastattelusta 1-2 viikkoa ennen haastattelua. Tiedote oli käännetty myös venäjän ja somalin kielelle. (Liite 1). Tiedotteessa kuvailtiin tehtävän tavoite, osallistumisen vapaaehtoisuus sekä anonymiteetin turvaaminen.

On eettisesti hyvä tapa kertoa tutkimuksen kohderyhmälle etukäteen mitä aihetta haastattelu koskee. Kun haastattelu sovitaan etukäteen henkilökohtaisesti, niin samalla saadaan kerrottua mihin tutkimusaineistoa käytetään sekä osallistumisen vapaaehtoisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 75-76.)

Kehittämistoimintaa tehdessä joudutaan yleisesti tekemään tietoisia tai vähemmän tiedostettuja olettamuksia, jotka liittyvät kehittämisen ymmärrykseen, kiinnostuksen kohteisiin tai yleensä kehittämisprosessin luonteeseen. (Toikko & Rantanen 2009: 160.) Opin näytenä oli mietittävä tarkasti kenen kiinnostuksen kohteesta oli kyse, miksi ja kenen ehdoilla tehtävää tehdään? Projektisuunnitelmien tavoitteet eivät aina vastaa todellisuutta ja saattavat ohjata liikaa toiminnan kulkua. Todellisuuden tulkinta tuo monia haasteita käytännön kehittämistoiminnalle. Kriittisellä kehittämistoiminnalla voidaan yrittää purkaa olemassa olevia tosiasioita tai ymmärtää niiden ympärillä olevaa ilmiötä. (Toikko & Rantanen 2009: 162-164.) Tehtävän tekijänä pyrin olemaan rehellinen sille todellisuu-delle, jota aineistosta nousi esille. Dokumentoin asiat sellaisena, niin kuin ne kerrottiin.

Ryhmähaastatteluissa oli mahdollisuus käyttää ammattitaitoisia tulkkeja, jotka olivat luotettavia, ulkopuolisia ja salassapitovelvollisia. Ryhmätilanne saattoi vaikuttaa yksittäisen osallistujan rohkeuteen kertoa kokemuksiaan. Tutkimuksen tekijän on oltava kuitenkin täysin puolueeton ja kysymysten asettelu ei saisi johdatella ryhmäläisiä tietyn tyyppisiin vastuksiin. Tutkimuksen tekijä ei myöskään saa vaikuttaa tutkittavaan ilmiöön. (Kananen 2012: 166.) Mikäli etninen tausta on muuttujana tutkimuksessa, voi eri etnisiin ryhmiin luokittelu olla kyseenalaista. Ihmiset ymmärtävät oman etnisyytensä eri tavalla kuin ulkopuoliset henkilöt. Paras tapa on antaa osallistujan itsensä määrittellä mihin etniseen ryhmään kokee kuuluvansa. (Mäkinen 2006: 110.) Tuloksien suorissa lainauksissa näkyvä kertojan etninen tausta oli jokaisen haastateltavan omakohtainen kokemus kulttuurisesta taustastaan. Tämä lisää lukijan ymmärrystä kerrotusta kokemuksesta.

Eri kulttuureista ja etnisistä ryhmistä lähtöisin olevien ihmisten kokemusten selvittäminen kyselyiden tai haastattelun avulla ei ole ongelmattonta. Tutkimustulosten luotettavuuteen vaikuttavat erityisesti vastaajan kulttuuristausta ja kielitaito. (Vartia, Bergbom, Giorgiani, Rintala-Rasmus, Riala & Salminen 2007: 25.) Tämä huomioitiin haastattelutilanteissa etukäteen suunnittelemalla selkeitä kysymyksiä, antamalla mahdollisuus kysyä uudestaan jos ei ymmärtänyt ja sopimalla etukäteen tulkin mukana olo. Haastattelumenetelmän hyviä puolia ovat joustavuus, mahdollisuus toistaa kysymyksiä ja olla vuorovaikutuksessa tutkimuksen tekijän kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2001: 75).

Etnisten ryhmien kanssa toimiessa on hyvä tapa pyytää kirjoittamaan paperille varsinkin arkaluonteiset asiat. Osalle arkaluonteisia kysymyksiä voivat olla ikä, tulot ja taloudellinen tilanne, koulutustaso, mahdolliset sairaudet sekä oma etninen tausta. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 115.) Taustamuuttujista pyydettiin tietoja ryhmähaastattelun päätteeksi nimettömälle lomakkeelle, jossa oli koodina kirjainmerkintä analyysiä varten. Kaikilla vastaajilla ei ollut kirjoitustaitoa, joten projektityöntekijä avusti kirjaamisessa. Eettisesti on tärkeää, että jokainen osallistuja saa ilmaista itseään tasavertaisesti kielimuurista huolimatta. On tutkijan vastuulla, että tutkimukseen osallistujat pystyvät ilmaisemaan todellisen näkemyksensä ja ovat ymmärtäneet kysytyt asiat oikein. Tulkkien tai tutkimusapulaisten käyttö on perusteltua, kun kyseessä on monikulttuurinen ryhmä. (Mäkinen 2006: 106-107.)

Kehittämistutkimus ei pyri yleistämään. Jos saatu tulos on muutos jossain toiminnassa, se koskee usein ainoastaan yhtä kohdetta. Muutosta ei pysty siirtämään suoraan muualle. (Kananen 2012: 169.) Kehittämistyö toteutettiin Vantaan eri suuralueilla. Vantaalla on määrällisesti paljon maahanmuuttajia, joten tämän tyyppinen ryhmähaastattelu oli mahdollista toteuttaa. Asetelma olisi ollut toisenlainen, jos haastattelu olisi tehty muualla Suomessa. Tässä asetelmassa ryhmäläiset olivat oppineet tuntemaan toisensa kolmen vuoden aikana ja tilat sekä ohjaajat olivat tuttuja. Toisaalta, kun on lähellä tutkittavaa ilmiötä saattaa tutkijan omat ennako-oletukset olla vaaraksi tulosten tulkinnassa. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten ja väitteiden luotettavuutta: Oliko tutkimustulos vain sattumaa vai onnistutaanko tulokset riippumattomasti toistamaan? (Hiltunen, L 2009). Laadullisessa kehittämistoiminnassa luotettavuuteen liittyy monia haasteita. Esimerkiksi ryhmäprosessien toistettavuus uudella ryhmällä ei ole itsestään selvyyttä, vaikka ryhmän ulkoiset puitteet pysyisivät samanlaisina. Ryhmässä on aina erilaisia yksilöitä, joihin vaikuttavat niin kulttuuriset kuin yhteisöllisetkin tekijät. (Toikko & Rantanen 2009:

122-123.) Ryhmähaastattelun voisi toteuttaa samoilla tutkimuskysymyksillä monikulttuuriselle senioriryhmälle muuallakin Suomessa tai ulkomailla, mutta vastauksiin vaikuttaisivat ryhmässä olevat erilaiset persoonat ja kulttuurit sekä ryhmän keskinäinen dynamiikka.

Validiteetti on hyvä, jos tutkimuksen kohderyhmä ja kysymyksen asettelu ovat oikeat. Validiteetin arviointi kohdistuu yleensä siihen, kuinka hyvin tutkimusote ja siinä käytetyt menetelmät vastaavat sitä ilmiötä, jota halutaan tutkia. (Hiltunen, L. 2009.) Haastattelumenetelmä antoi aitoja kokemuksia, joissa kuului ikääntyneen maahanmuuttajan oma ääni. Aineistosta saatujen vastausten perusteella voidaan arvioida, kuinka hyvin tai huonosti kerrotut kokemukset vastasivat esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

6 Kokemuksia ikääntyvien maahanmuuttajien ryhmätoiminnasta

6.1 Ennen ryhmätoimintaa

Ikääntyvien maahanmuuttajien elämässä oli ollut isoja muutoksia, jotka näkyivät erityisesti heidän eletyn elämän kokemuksissa. Ymmärtääkseen heidän elämäntilanteita oli oltava ymmärrys niistä kokemuksista, jotka olivat vaikuttaneet heidän elämänsä kulkuun. Kysyttäessä mitä he tekivät ennen ryhmätoimintaa, ajatukset menivät usein kauas menisyyteen, lapsuuteen ja entiseen kotimaahan. Varsinaisia vastauksia siihen, mitä teki nykyhetkessä ennen ryhmätoimintaa ei tullut kuin muutama. Analyysin perusteella en voinut olla varma, olivatko haastateltavat ymmärtäneet kysymyksen samoin kuin itse ajattelin. Ikääntyneiden maahanmuuttajien kokemuksissa korostui eletyn elämän mukanaan tuoma haavoittuvuus ja toisaalta ylpeys siitä, mistä kaikesta oli selvitty ennen tähän tilanteeseen pääsemistä. Tieto toiminnasta oli saatu seurakunnilta, järjestöiltä, maahanmuuttaja koordinaattoreilta tai ystäviltä ja naapureilta.

Oltiin Siperassa vuodet 1948- 1953. Vanhemmilt vietiin passit ja kaik, siel myö oltiin. Matkaki kesti kuukauen päivät. Vanhemmat puhuivat suomen kielt, ja siel meit kiustaattin finsiksi ja täällä Suomessa meit kiusattiin kun oltiin ryssii. (inkerinsuomalainen)

Minulla oli vaikea elämä, taistelin todella. (irakilainen)

Otettiin mukaan vain kuvia, viuhka ja lippu, oli pakko lähteä. (somalialainen)

Ryhmäläisiltä tuli muutamia nykyhetkeäkin vastaavia kokemuksia, kuten tietoisuus siitä ettei kotiin ollut hyvä jäädä yksin. Somalmiesten ryhmässä oli tulkin avulla keskustelua siitä, miten moni ikääntyneistä miehistä oli aikaisemmin istunut päivittäin kauppa- kuksessa katselemassa ihmisten kulkemista, kun ei ollut muutakaan tekemistä. Inkerin- suomalaiset olivat olleet ahkeria palstan viljelijöitä ennen ryhmätoimintaa ja osa oli ollut mukana seurakunnan Inkeripiirissä. Joukossa oli myös useita työkäisiä, jotka erityisesti kaipasivat uudenlaista sisältöä ja toimintaa arkeensa.

Pääsee pois kotoa, ettei jää höpertymään seinien sisälle” (suomalainen)

Yhteisiä kohtaamisia toivon suomalaisten kanssa” (somalialainen)

Tulin tänne, kun ei ole mitään muutakaan” (somalialainen)

Meille ei ole järjestetty mitään toimintaa 20 vuoteen” (somalialainen)

6.2 Osallisuus ja hyvinvointi

Osallistumisen kokemuksia tuli määrällisesti eniten. Irakilaisen ryhmäläisen kokemus toimeettomuudesta kuvasi Suomeen muuttaessa sitä turhautumisen ja arvottomuuden tunnetta, miltä tuntui kun ei ollut vielä paikkaa yhteiskunnassa eikä ollut mitään mielekästä tekemistä. Ympäriällä ei ollut tuttua sosiaalista verkostoa. Haastateltava kertoi, miten vaikeaa oli saada tietoa ja löytää auttavia ihmisiä. Kokemus osattomuudesta oli täydellinen vastakohta varsinaiselle kysymykselle, mitä haastattelussa esitettiin. Tämä irakilaisen kokemus toi mielestäni hyvin esille sen, miten merkityksellistä on tuntea kuuluvansa yhteisöön, tulla kuulluksi ja autetuksi. Ryhmätoimintaan mukaan pääseminen oli myöhemmin tarjonnut uudenlaisen mahdollisuuden kiinnittyä yhteisöön ja saada viikkoon mielekästä sisältöä.

Olen vielä ihminen, jolla toimii kädet ja pää. En ole sellainen, että istun kotona ja minulle siitä maksetaan. (irakilainen)

Kokemuksissa nousi esille hieman odottamattomiakin osallisuuteen vaikuttaneita merkityksiä kuten arkinen toimeentulo. Yksilöhaastattelussa tuli esille miten pienillä tuloilla oli pakko selviytyä ruoka-ostoksista ja lääkekuluista. Julkisilla kulkuvälineillä kulkeminen koettiin kalliiksi ja tämä saattoi olla esteenä kotoa lähtemiselle sekä ryhmätoimintaan osallistumiselle. Kaupungin alueella olevat erilaiset ruokajakeluiden aikataulut ohjasivat joidenkin osallistujien viikkorytmiä. Tämä herätti keskustelua ryhmähaastattelunkin aikana.

Vaikka ol raskas elämä, kaik auttoivat toisiaan silloin ennen. Nyt on maailma muuttunut. Nyt tulee leipäjonotki maksulliseksi, aatteles. Eilen sain tietää, jotta 10-20 euroa jäsenmaksu tulee leipäjonolaisille.. Mitä jos vanhaa leipää annetaan, niin mielummin mie ite haen tarjouksesta ruokaa kaupasta. Kaalia ja salaattia ja sen sellast, ja porkkanoit. On paljon työttömiä, köyhät kyl ymmärtää mut rikkaat ei. Niin se on Kelassakin. (inkerinsuomalainen)

Integroituminen suomalaiseen toimintakulttuuriin ja ryhmätoimintaan ei ollut kaikille helppoa. Kolmen vanhan somaliäidin kokemukset kertoivat jostain muusta kuin hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemuksista. He eivät kokeneet olevansa osallisena suomalaisessa yhteiskunnassa, vaikka olivat asuneet täällä yli kymmenen vuotta. Yritys sulautua suomalaisten ikäihmisten jo olemassa olevaan yhteisön toimintaan ei onnistunut. Somaliäitien hyvinvoinnin kokemus ja osallisuuden tunne ei tullut ryhmätoiminnasta vaan omaan etniseen yhteisöön kuulumisesta. Tulkin avulla käyty keskustelu auttoi ymmärtämään heidän pahan mielen tunteen ja huonon kokemuksen aiheuttaman harmin. Somaliäidit kuitenkin kiittivät lämpimästi projektin työntekijöitä, koska he saivat mahdollisuuden kertoa

omat henkilökohtaiset tarinansa ja keskustelun jälkeen heille pystyttiin järjestämään muuta heidän toiveitaan vastaavaa toimintaa.

Me emme voi mennä suomalaisten mummo kerhoon koska meillä ei ole yhteistä kieltä, emme voi keskustella. Meillä on eri kulttuurit somalialaisten kanssa. Voimme keskustella, nauraa, olla iloisia. Suomessa ihmiset ovat arkoja, naapurit eivät ole ikinä puhuneet meidän kanssa. Olemme erilaisia, keskustelemme jos me näemme, vaikka emme tunne toisiamme. (somalialainen)

Osallistumisen kokemuksia tuli runsaasti myös liikuntaryhmissä mukana olleilta. Osalle toiminta liikuntaryhmässä oli enemmän viikoittaista tuttujen tapaamista ja yhdessä oloa, kuin tavoitteellista kunnan kohottamista. Liikuntaryhmistä saadut kokemukset kuvasivat sosiaalisen yhdessäolon merkityksen lisäksi fyysistä pystymistä ja kykenemistä suorittaa erilaisista ohjatuista harjoitteista. Liikunta helpotti kiputiloja ja antoi hyvän olon tunteita. Ryhmäläiset olivat eri-ikäisiä ja eri kulttuureista. Aineistosta nousi esille kahden suuntaista kokemusta. Osa sopeutui ja hyväksyi luontevasti ryhmätoiminnassa esille tulleet haasteet (pukeutuminen, tuoksut, kommunikointi, aikakäsitys, toimintaan sitoutuminen) monikulttuurisessa ryhmässä. Toisille erilaisuus oli vierasta ja haasteellisempaa ymmärtää. Toisinaan näkökulmat olivat varsin jyrkkiä. Haastattelutilanteessakin oli omat jännitteensä.

Minulle sopii hyvin, että kaikki ovat erilaisia ja ollaan yhdessä. (inkerinsuomalainen)

Puhu nyt suomea enemmän tai minä hermostun! (suomalainen)

Sekin on saavutus, että on käynyt täällä. Tulihan taas lähdettyä. (suomalainen)

Fyysistä hyvää oloa kuvailtiin ohjatuissa vesiliikunta ryhmissä, Asahi ryhmissä, joogassa ja Voi hyvin liikuntaryhmissä. Ryhmäläiset olivat tietoisia liikunnan terveystaakasta ja useissa vastauksissa heitä huolestutti toiminnan päättymisen. Liikunta yhdisti ryhmäläisiä. Ryhmäläisillä oli yhteinen tavoite pysyä hyvässä kunnossa. Kokemus oman kunnan kohenemisestä ja hyvän olon tunteen säilymisestä antoi toivoa ja suuntaa tulevaisuudelle.

Olen tyytyväinen toimintaan, paljon erilaisia ryhmiä ja liikuntaa. (venäläinen)

Fyysinen kunto on parantunut paljon vesijumpassa ja polvet paremmat. Vain vesijumppa sopii minulle, ei muu. (irakilainen)

Liikunta täällä on erittäin tärkeää, tulee säästöä yhteiskunnalle. (virolainen)

Liikunta ravitsee jalat. (inkerinsuomalainen)

Jos et käy liikkumaan, niin elämä loppuu siihen. (inkerinsuomalainen)

Saatujen kokemusten perusteella luottamus ohjaajiin ja toisiin ryhmäläisiin oli lisännyt osallistujien hyvinvointia ja osallisuuden tunnetta. Vastavuoroisuuden kokemus ryhmätoiminnassa antoi monille hyvää mieltä ja voimavaroja arkeen. Aktiivinen osallistuminen ja projektin toiminnassa mukana oleminen vahvisti uuteen yhteisöön sekä myös yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta. Osallistumisesta saatiin hyvinvoinnin kokemuksia.

Olen saanut hyvä tuttuja ryhmässä, ystävät ovat sitten erikseen. Olemme täällä koko perhe mukana. (inkerinsuomalainen perhe)

Täällä saa voimia ja hyvää mieltä, niin unohtaa murheet. (virolainen)

Henkisesti saatu hyvää. (irakilainen)

On tärkeää saada luottamus teihin ohjaajiin, kaikki perustuu siihen. (somalialainen)

Irakilaisen ryhmäläisen kokemus hyvinvoinnista oli oman hyvän jakamista muille. Hän oli kokenut Suomessa ollessaan monenlaisia asenteita ja ennakkoluuloja. Hän halusi voittaa huonot asenteet olemalla kaikille hyvä ja ystävällinen. Hän oli todella kiitollinen päästessään mukaan ryhmätoimintaan ja oli kokenut puhdistuvansa niin henkisesti kuin fyysisestikin toiminnassa mukana ollessaan. Hänelle hyvinvointi merkitsi eniten henkistä tasapainoa ja hyvää oloa. Näiden eri kulttuureista tulleiden ”jäänmurtajien” ansiosta ryhmätoiminnassa oli mahdollisuus jakaa tunteita ja puhua vaikeistakin asioista.

En tiedä mistä ne pahat sanat tulevat. Jos sinä olet ilkeä kanssani, minä halaan ja annan sinulle pusuja. Kunnioitan sinua vaikka kaikki toiset eivät kunnioita minua. Olen saanut tällä hyvän elämän, miksi minun pitäisi käyttäytyä huonosti? (irakilainen)

Tärkeä näkökulma erityisesti monikulttuurisessa ryhmätoiminnassa oli havaita, miten eri ihmisten väliset heikotkin sidokset vahvistuivat yhteisen olemisen, jakamisen ja kokemusten kautta. Avoimuus ja rohkeus puhua vaikeistakin asioista oli löytänyt paikkansa ryhmätoiminnassa. Loppuhaastattelussa tuli selkeä viesti siitä, että juuri kohtaamisten kautta ihmiset oppivat parhaiten ymmärtämään kulttuurien välistä erilaisuutta. Ryhmissä oli muutamia suomalaisia ikääntyneitä, jotka kertoivat avoimesti alussa epäilleensä miten yhteistoiminta sujuisi näiden vieraiden kanssa. Ryhmähaastatteluissa selvisi, että integroitu ryhmätoiminta oli vähitellen juurtunut ja löytänyt paikkansa seniorikeskuksen arjessa. Eri alueella asuvat toimintaan mukaan tulleet ulkopuoliset ryhmäläiset otettiin jo hyvin lämpimästi vastaan ja heistä puhuttiin kunnioittavasti. Eräs haastateltava sanoi ”kaipaavansa niitä Hakunilan tyttöjä,” jos ei heitä joka maanantai näkynyt.

Osa haastatteluissa mukana olleista eivät ymmärtäneet ennen ryhmätoimintaa mitä tunteet tarkoittivat ja miten/ miksi tunteista puhutaan. Tulkin avustuksella saatiin tietoa siitä, mitä kokemuksia ja merkityksiä ryhmätoiminta oli heille antanut. Omien muistojen sanoittaminen auttoi oivaltamaan ja yhdistämään tarinaan tai kuviin liittyvän olotilan tunteeksi. Tunteista puhuminen oli uutta somalimiesten ryhmässä.

Meiltä ei ole koskaan kukaan kysynyt miltä jokin asia tuntuu. Meidän ei ole tarvinnut kertoa. (kolmen somalimiehen yhteisesti jaettu kokemus)

Tulkin mukaan miehet olivat oppineet ryhmätoiminnassa sanoittamaan tunteitaan. Kuvien ja muistojen avulla heille oli ikään kuin annettu lupa pysähtyä miettimään omaa olotilaa. Somalikulttuurissa varsinkaan miehet eivät yleensä keskustele keskenään tunteista. Tämä kokemus liittyi yhdessä koettuun valokuvatyöpaja työskentelyyn, jossa miehet oppivat sanoittamaan tunteitaan sekä kertomaan ajoittaisesta kaipuustaan kotimaahansa. Kaipuu opittiin ymmärtämään tunteena, joka puettiin sanoiksi ja tarinaksi. Onnellisuuden ja hyvän olon tunne olo opittiin jakamaan ryhmässä. Ryhmässä sallittiin kyynelät ja nauru.

Hyvä tunne lähtee toisista, on ilo ja onni kun joku tuttu tulee vastaan. (somalialainen)

En kaipaa mitään entisestä. Täällä on kaikki mitä tarvitsen (somalialainen)

6.3 Elämän suunta ja tulevaisuus

Tulevaisuudesta ei ole kokemuksia, joten haastattelujen lopussa keskusteltiin siitäkin mitä mahdollisesti tapahtuu, kun ryhmätoiminta päättyy. Lähes kaikki olisivat halunneet jatkaa tutussa ryhmässä. Tulevaisuuden osalta vastuksia tuli lähinnä ryhmätoiminnan jatkumisesta, toiminnan sisällöstä ja oman terveyden säilymisestä.

Toivomme meille omia leirejä. Ehkä joku nuorempi perustaa somalialaisen hoitokodin. (somalialainen)

Stressiä vähentäisi tieto siitä, että täältä saisi apua ja neuvontaa. (somalialainen)

Haluaisimme vain jatkaa ja jatkaa tässä toiminnassa. Vanhoille ihmisille pitäisi olla tämä toiminta. (virolainen)

Jos minulla on voimia, niin kyllä jatkaisin. (inkerinsuomalainen)

Ei riitä sanat kertomaan, kuinka hyvää tämä on ollut. Kiitos. (virolainen)

Riippuu hinnasta voinko jatkaa. (inkerinsuomalainen)

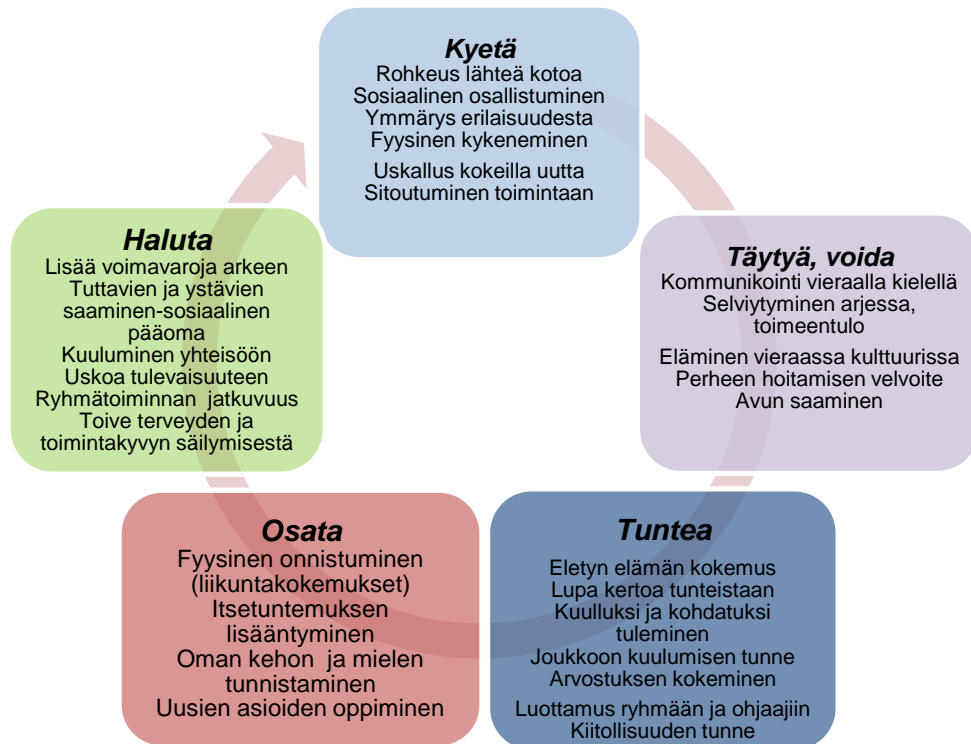
Meitä pitää aktivoida ja tarjota jotain tekemistä. (somalialainen)

Ryhmätoiminnan ja projektin päättyessä aineistossa näkyi haikeus toiminnan päättymisestä.. Alla oleva viimeinen suora lainaus pitää sisällään vastaukset tutkimuskysymyksiin. Monikulttuurisia kokemuksia ikääntyneiden ryhmätoiminnasta. Koettua osallisuutta ja hyvinvointia.

Ikävä kyllä, että Seremonia-projekti kohta päättyy. Paljon kiitoksia projektin järjestäjille. Erittäin suuri sydämellinen kiitos meidän ohjaajille ja vetäjille. Teidän avulla me saimme parantaa kuntoamme, laajentaa tietoamme Suomen historiasta, kulttuurista, luonnosta, kehittää suvaitsevuuutta, erilaisissa mielenkiintoisissa tilaisuuksissa saimme kohdata toisiamme, se meille ikäihmisille on hyvin tärkeää, emme tunne yksinäisyyttä. Kiitollisina mielinä hyvää syksyn jatkoa.

6.4 Tulosten tarkastelua

Aineistossa esiintyneet ikääntyvän ihmisen hyvinvointi ja osallisuus koostuivat monista toimijuuden eri osa-alueista kuten taustateoriassa Jyrkämän (2007) toimijuuden modaalisisissa ulottuvuuksissa on kuvailtu. Alla olevissa kuvioissa peilaan toimijuuden eri osa-alueita niihin merkityksiin, joita aineistossa esiintyi. Merkitykset muodostuivat auki kirjoitetun haastattelu-aineiston perusteella. Analyysin alussa etsin samanlaisuuksia sisälöstä, kuten ”lähteminen,” ”tuttavien ja ystävien saaminen,” tai ”toimeentulo”

Kuvio 4. Ikääntyvien maahanmuuttajien osallisuuden ja hyvinvoinnin merkityksiä kuvattuna analyysikehikossa, jossa toimijuuden eri osa-alueet olivat kaikki yhteydessä toisiinsa. Mukailten Jyrkämän (2007) toimijuuden modaaliset ulottuvuudet mallia.

Eletyn elämän kokemukset ja oma kulttuuri olivat läsnä kaikissa ryhmähaastattelutilanteissa. Kokemuksissa tulivat esille kykenemisen ja osaamisen merkityksiä, sekä oivalluksia siitä, millä keinoin omaan hyvinvointiin pystyi vaikuttamaan. Tunteiden sanoittaminen oli uusi kokemus, joka oli erityisen merkityksellinen somalimpien ryhmään osallistuneille. Monikulttuuristen ryhmäläisten tosiaan kunnioittava ja arvostavampi kohtaami-

nen näkyi myös haastattelutilanteissa. Opittiin kuuntelemaan toisen puheenvuoroa, annettiin tilaa erilaisille mielipiteille ja löydettiin yhteinen elekieli siinä hetkessä kuin muuta yhteistä kieltä ei ollut. Nämä havainnot tulkitsin kotoutumiskokemuksen vahvistumisena. Monikulttuurinen ryhmä pitää tässä yhteydessä sisällään myös mukana olleet suomalaistaustaiset ikäihmiset.

Kehittämistehtävän tutkimuskysymyksiä ajatellen, merkittävin kokemus ryhmätoiminnassa ikääntyvälle maahanmuuttajalle itselleen oli kuulluksi ja kohdatuksi tuleminen sekä elämäkokemusten yhteinen jakaminen. Osalliseksi pääseminen ryhmään mahdollisti hyvinvoinnin kokemukset. Ryhmätoiminta antoi mahdollisuuden ymmärtää oman aktiivisuuden ja toimijuuden merkitystä hyvinvoinnin saavuttamiseksi.

Ryhmätoiminnassa muodostunut kotoutumista tukevan prosessin havainnointi alla olevassa kuviossa.

Kuvio 5. Kehittämistyön aineistosta saatujen tulosten pohjalta kuvaus siitä, miten osallisuus lisäsi hyvinvointia ja sitä kautta vahvisti kuulumista yhteiskuntaan.

Monikulttuurinen ryhmätoiminta mahdollisti osallistujille omalla tavallaan jatkoa ja lisätukea kotoutumisen prosessiin, josta saattoi joidenkin osallistujien kohdalla olla jo useita vuosia tai oli jäänyt kesken. Heillä oli selkeästi tarvetta saada kertoa kokemuksistaan, jotka eivät aina liittyneet itse ryhmän sisältöön vaan enemmän eletyn elämän kokemuksiin, muistoihin ja hyvinkin arkiseen elämään. Kysymyksiä tehdessäni luulin saavani nykyhetkeä kuvaavia kokemuksia oletettua enemmän. Suomalaistaustaisten ja muista kulttuureista tulleiden ikääntyneiden vastavuoroiset yhteiset keskustelut, ihmettelyt ja kummastelut auttoivat muualta muuttaneita ”jatko-integroimisessa” suomalaiseen yhteiskuntaan.

Saatujen tulosten perusteella ikääntyvät maahanmuuttajat hyötyivät saadessaan vanhustyön ammattilaisten tukea ja ohjausta sosiaalisessa kanssakäymisessä, tunteiden ilmaisussa ja myös fyysisen toimintakyvyn ylläpitämisessä. Mukana olleet suomalaiset ryhmäläiset saivat uusia monikulttuurisia kohtaamisia, joita heillä ei aikaisemmin ole ollut. Merkittävä havainto ryhmäprosessia seurattaessa oli, miten eri kulttuureista tulleiden ihmisten väliset heikotkin sidokset vahvistuivat yhteisen olemisen ja kokemusten kautta. Suvaitsevaisuuden lisääntyminen näkyi haastattelu-aineistossa ryhmäläisten toiveena jatkaa yhdessä eteenpäin sekä ymmärryksenä ja arvostuksena toistensa elämäntarinoita kohtaan.

7 Johtopäätökset

Haastatteluryhmään osallistuneiden kotouttamisprosesseista oli kulunut jo useampia vuosia. Kotouttamisprosessin alun jälkeen haastatellut ryhmäläiset olivat selviytyneet arjessa jokainen omalla tavallaan. Tunne kuulumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan oli tapahtunut vähitellen. Ikääntyneiden maahanmuuttajien kokemuksissa tulivat esille pienet eläkkeet, iän mukanaan tuomat terveysongelmat ja epävarmuus avunsaannista tulevaisuudessa. Ryhmätoiminnassa oli koettu yhteisöllisyyttä ja saatu jakaa kesken eräisiäkin kotoutumiskokemuksia eri kulttuureista tulleiden kesken.

Osa ryhmäläisistä oli vielä työikäisiä ja heidän kokemustensa perusteella toivottiin erityisesti ohjattujen liikuntaryhmien jatkumista. Arkeen toivottiin mielekästä tekemistä ja sisältöä. Saukkosen (2017) Helsingin kaupungille tehdyssä selvityksessä todettiin kotoutumistoimien olevan varsin rajallinen aika ja ikääntyneiden maahanmuuttajien kohdalla siitä oli voinut kulua aikaa useitakin vuosia. Samoin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2017) määritelmässä todettiin miten tehostettua tukea ja ohjausta tarvitaan ikääntyville maahanmuuttajille myös kotoutumisvaiheen jälkeen. Terveiden ja hyvinvoinnin kokemus ovat tärkeä osa kotouttamisprosessia. Onnistunut kotoutuminen ja osallisuuden tunne ehkäisevät syrjäytymistä sekä vähentävät hyvinvointi ja terveys eroja.

Haastatteluun osallistuneiden kohdalla ei ollut tiedossa olevaa seuranta- tai arviointia siitä, kuinka he olivat Suomeen sopeutuneet ja kokivatko edelleen olevansa ”ikuisia” maahanmuuttajia vai tavallisia vantaalaisia. Eräs ikääntynyt maahanmuuttaja kysyi minulta miettiessään toimintaan mukaan lähtemistä, onko hän maahanmuuttaja vai ihan tavallinen vantaalainen? Hän ratkaisi asian päättämällä, ettei halua olla maahanmuuttaja ja hän ei lähtenyt toimintaan mukaan. Jäin itsekkin miettimään asiaa. Oliko toiminnassa korostettu liikaa *maahanmuuttajille* suunnattua toimintaa? Olisiko sittenkin pitänyt markkinoida Seremonia- projektin toimintaa aivan eri tavalla avoimena monikulttuurisena toimintana kaikille kiinnostuneille ikäihmisille? Integraation kysymys on laaja ja monimutkainen.

Useimmat ikääntyneistä maahanmuuttajista kokivat hyötyneensä erityisesti heille suunnatusta ryhmätoiminnasta. Selkokieliisyys ja joidenkin kulttuuristen tekijöiden huomioon ottaminen olivat ainoat tekijät, jotka poikkesivat tavallisesta palvelukeskusryhmästä. Joukossa oli heitäkin, jotka halusivat olla ”ihan tavallisia vantaalaisia” eikä maahanmuuttaja statuksen haluttu merkitsevän erityistä kohtelua tai palvelua. Tulkitseen tämän olevan

omaan kotoutumisen tunteeseen liittyvä subjektiivinen kokemus. Tämä jälkimmäinen pieni joukko koki olevansa jo kotoutunut suomalaiseen yhteiskuntaan. Totesin myös, ettei ole olemassa yhtä ikääntyneiden maahanmuuttajien tai ikääntyvien suomalaisten ryhmää. Puhuttaessa ikääntyneistä maahanmuuttajista on muistettava, miten yksilöllisiä heidän kokemuksensa ovat hyvinvoinnista, osallisuudesta sekä ohjauksen tarpeista. Heikkisen (2014) väitöstutkimuksessa todettiin, miten sosiaali- ja terveystaloudessa olisi pystyttävä tulevaisuudessa huomioimaan ikääntyvät maahanmuuttajat omana ryhmänä sekä ymmärtämään heidän mahdolliset erityistarpeensa. (Heikkinen 2014: 13.) On tärkeää löytää ja huomioida juuri heidät, jotka tarvitsevat erityisesti tukea kotoutumiseen.

Kehittämistyössä saatujen tulosten perusteella eri kulttuureista tulleet ikäihmiset halusivat tutustua toisiinsa, jos siihen tarjottiin mahdollisuus. Monikulttuurinen ryhmätoiminta tarjosi mahdollisuuden erilaisten ihmisten kohtaamiselle ja samalla tapahtui luontevalla tavalla integroitumista muun kantaväestön toimintaan. Ryhmätoiminta oli järjestetty oman asuinalueen lähelle. Paikallisuuden merkitys oli nostettu esille mm. Saukkosen selvityksessä (2018) jossa todettiin, että useat kansainväliset toimijat ja verkostot olivat alkaneet kiinnittää enemmän huomiota siihen, mitä paikallisella tasolla tapahtuu kotoutumisen edistämiseksi ja erilaisten väestösuhteiden vahvistamisessa. (Saukkonen 2018: 2.) Integroitumisen sekä yhdenvertaisuuden näkökulmasta alueelliseen haasteeseen vastattiin kokeilemalla monikulttuurista ryhmätoimintaa. Vaikea kysymys oli se, mikä olisi ollut paras tapa edistää integroitumista?

Kehittämistyön aineistosta saadut vastaukset kuvasivat ainoastaan Vantaalla asuvien määrällisesti pienen ikääntyneiden maahanmuuttajien joukon kokemuksia osallisuudesta ja hyvinvoinnista. Jokaisella heillä oli erilainen näkemys kotoutumisesta ja yksilöllinen kokemus omasta hyvinvoinnistaan. Saukkosen selvitys (2018) tuki kehittämistyössä saatuja tuloksia. Eri kulttuuritaustoilla tulleilla maahanmuuttajilla oli hyvin yksilölliset toiveet ja odotukset palveluista. Varmasti myös asumispaikalla on vaikutusta siihen minkälaista tukea kotouttamiseen tarvitaan. Ryhmätoiminta antoi hyviä kokemuksia siitä, miten useita vuosia Suomessa asuneita ikääntyviä maahanmuuttajia voitiin edelleen tukea kotoutumisessa ja samalla saatiin heidän äänensä kuuluviin. Kantaväestön tutustuminen saman ikäisiin eri kulttuureista tulleisiin ihmisiin oli merkityksellinen tulos asenteiden ja ennakkoluulojen vähenemisen näkökulmasta. Yhtä ja samanlaista kotouttamispolitiikkaa ei ole olemassa, joka sopisi kaikille kaupungeille, maakunnille ja maahanmuut-

tajille. Tämän vuoksi linjauksia ja palveluja pitää suunnitella huomioiden erityisesti paikalliset olosuhteet ja maahanmuuttajien hyvinkin erilaiset tarpeet, kyvyt ja elämäntilanteet. (Saukkonen 2018: 4.)

Haastattelujen ohessa tein havaintoja, miten osa ryhmäläisistä kertoi yrittäneensä selviytyä heikkenevän terveydentilansa kanssa. Erityisesti vähän liikkuvat somalikulttuuriin kuuluvat naiset sekä osa miehistä olivat silminnähdessä huonossa fyysisessä kunnossa. He kertoivat sairauksistaan ja siitä, miten haasteellista oli päästä terveysasemalle ja saada tulkkausapua. He osallistuivat liikuntatoimintaan mielellään, mutta totesivat ettei heidän fyysinen kuntonsa kestäisi tavallista ohjattua ryhmäliikuntaa. Heidän kohdallaan oli selkeästi tarvetta erityisliikunnan ohjaukselle ja jopa erilaisten kuntoutustoimien arviointiin. Projektiryhmä tarjosi heille vesiliikuntaa, joogaa, Asahi terveysliikuntaa ja erilaisia liikuntalajikokeiluja (keilailu, sauvakävely, kuntosali, ulkopelit sekä asiantuntijaluentoja). Monet yhteiskuntamme terveys- ja liikuntapalvelut ovat maksullisia. Ikääntyneiden maahanmuuttajien liikuntaryhmien haastattelukokemuksissa tuli useasti esille, miten maksullisuus on tulevaisuudessa yksi osallistumista rajoittava tekijä. Avun saaminen tulevaisuudessa koettiin haastavaksi ja jopa pelottavaksi.

Inkerinsuomalaiset olivat tehneet fyysisesti raskasta työtä koko elämänsä ajan. Harvalla heistä oli aikaisempaa kokemusta ryhmätoiminnasta, mahdollisuutta tai aikaa miettiä omaa terveyttään. Liikuntaryhmien haastatteluissa paljastui erilaisia pitkään terveyttä haitanneita tekijöitä, joihin kaivattiin lääketieteellistäkin apua ja neuvontaa. Ohjatusta vesiliikunnasta saadut kokemukset kertoivat liikunnan tuomasta hyvästä olostä ja siitä, miltä tuntui liikkua ilman kipuja. Vanhoilla somalinaisilla oli itsekoettu terveys varsin huono. Heitä haastateltaessa sain kuulla erilaisista vakavistakin terveysongelmista, jotka vaikeuttivat arjessa toimimista. Liikunta tarjosi ”fyysistä ja henkistä puhdistautumista,” jota kuvattiin aineistossa omaan kehoon liittyvän itsetuntemuksen lisääntymisenä ja hyvän olon tunteena. Sarvimäki (2016) on myös todennut, miten maahanmuuttajavanhuksilla on havaittu olevan heikompi arvio omasta terveydestään kuin muilla ikääntyneillä. Liikuntaryhmissä saadut kokemukset olivat samansuuntaisia Sarvimäen näkemyksen kanssa. (Sarvimäki 2016: 98.)

Holt-Lunstad, Smith & Layton (2010) totesivat miten riittämättömät sosiaaliset suhteet tai niiden puuttuminen muodostivat samanlaisen terveysriskin, kuin merkittävimmät kansanterveyttä uhkaavat sairaudet. Kehittämistyön yhtenä johtopäätöksenä voin todeta miten ryhmätoiminnan aikana luodut sosiaaliset suhteet ja yhdessä jakaminen vahvistivat

haastateltavien yhteisöön kuulumisen tunnetta. Ikäihmisten elämän merkityksellisyyden kokemus oli osa sosiaalista pääomaa, joka mahdollisti tunteen kuulumisesta suomalaiseseen yhteiskuntaan. Samoin Linderborg (2012) oli tutkimuksessaan todennut miten ikääntyneiden somalimiesten ryhmätoiminnassa saadulla positiivisella palautteella oli ollut iso merkitys ryhmäläisten itsetunnolle, osallistumiselle ja sitä kautta hyvinvoinnin kokemukselle. (Linderborg 2012: 95.) Tässä kehittämistyössä ei pysty arvioimaan mikä oli ryhmätoiminnassa saadun sosiaalisen pääoman terveysvaikutus. Ikääntyvien maahanmuuttajien oman osallisuuden ja hyvinvoinnin kokemus sekä kuuluminen yhteisöön näkyi haastattelu vastauksissa tyytyväisyytenä, hyvän mielen kokemuksina, toiveikkuutena ja kiitollisuutena.

Tuloksissa näkyivät miten pienetkin toimivat arkiset asiat tukivat ikääntyneen maahanmuuttajan elämää. Toimijuuden analyysin tukena käyttämäni viitekehys eri toimijuuden modaaliteettien ulottuvuuksista (kyetä, täytyä, voida, tuntea, osata ja haluta) soveltui mielestäni hyvin jäsentämään ikääntyvien maahanmuuttajien arkisen elämän merkityksiä. Jyrkämä (2007) on kuvaillut miten toimijuuden eri ulottuvuudet ovat lisäksi sidottuja ikään, ajankohtaan, tilaan ja paikkaan. Kuuluminen tiettyyn ikäryhmään, sukupolveen tai kulttuuriin on kontekstisidonnaista. (Jyrkämä 2007: 206-207.) Ikääntyneiden maahanmuuttajien kohdalla oli havaittavissa, miten heidän eletyn elämän kokemukset ja kaikki muutokset näkyivät ja vaikuttivat edelleen heidän arjessaan. Mennyt elämä linkitti heidät myös aikaisempaan elämään entisessä kotimaassaan.

Somalimiesten ryhmässä päiväänsä kauppakeskuksessa viettäneistä ikämiehistä löytyi lopulta taitavia oman elämänsä tarinankertojia, joille annettiin ryhmätoiminnassa lupa pysähtyä, tulla kuulluksi ja sanoittaa kokemuksiaan tunteiksi. Somalimiehillä oli tapana aina kätellä ja jopa halata toisiaan kun tapasivat järjestön tiloissa. He kyselivät vuorotellen mitä kuuluu ja taputtelivat toisiaan olalle. Oli mielenkiintoista kuitenkin kuulla tulkin kertomana, että tähän tapaamisen rituaaliin ei liittynyt varsinaisia tunteita, se oli kaavaomainen, kulttuuriin kuuluva kohtelias tapa tervehtiä tuttuja. Linderborg (2012) on todennut, miten hänen tutkimusryhmässään jähmeästä somaliryhmästä alkoi ryhmäytymisen myötä kasvaa valtaväestön kaltainen tunteva ja erilaisia persoonia täynnä oleva ryhmä. Ryhmätoiminta auttoi näkemään ikämiehet yksilöinä. (Linderborg 2012: 97.) Samankaltaisia tuloksia sain ikääntyneiden somalimiesten ryhmästä.

On olemassa monenlaisia ryhmiä, joissa kaikissa on erilaisia päämääriä ja tavoitteita. Kun halutaan tavoittaa paljon ihmisiä yhtä aikaa on usein tarkoituksena mahdollisimman

taloudellinen toiminta ja mahdollisesti uusien taitojen opettaminen. Tällöin ihmiset ovat tiedottamisen kohteena, kuten esimerkiksi erilaiset potilasryhmät. Viestintä toimii usein vain toiseen suuntaan: asiantuntijalta asiakkaalle. (Vänskä ym. 2011: 88.) Seremonia-projektin ryhmätoiminnan tavoitteena ei ollut taloudellisen hyödyn saaminen vaan ikään-tyvien maahanmuuttajien löytäminen, sosiaalisten suhteiden vahvistaminen ja osallistu-neiden aktiivisuuden lisääminen suomalaisessa yhteiskunnassa. Toiminnassa pyrittiin välttämään valmiiden ratkaisujen antamista sekä toiminnan kohteena olemista. Ohjau-tilanteessa ihminen voimistui etsimään ratkaisuja elämäänsä liittyvissä kysymyksissä ja sai samalla mahdollisuuden sosiaalisen elämänsä vahvistamiseen. (Peavy 1999: 116.) Suurin hyöty ryhmätoiminnasta tuli juuri osallistujalle itselleen jaetuista kokemuksista muiden ryhmäläisten kanssa. Parhaimmillaan ikääntyvät maahanmuuttajat oppivat toi-siltaan uusia asioita sekä oppivat yhdessä hyväksymään ja käsittelemään erilaisuutta.

Kehittämistyö toi esiin tarpeen vahvistaa vanhustyön ammattilaisten sekä vapaaehtois-toimijoiden monikulttuurisuus tietämystä ja osaamista. Monet arkiset tilanteet kolmen vuoden aikana osoittivat sen, miten paljon tarvitaan tietoa ja asenteisiin vaikuttamista. Erityisesti kaivataan kulttuurisensitiivisempää tapaa ajatella erilaisten ihmisten integroi-tumisesta kantaväestön toimintaan ja palveluihin. Monikulttuurista ohjaustyötä tekevillä vanhustyön ammattilaisilla tulisi olla kulttuurista empatiaa ryhmäläisiä kohtaan. Tällä tar-koitetaan työntekijän tai vapaaehtoisen tietoisuutta eri kulttuureihin kuuluvien tavoista ja tottumuksista sekä työskentelytapoihin liittyvistä perusoletuksista. (Peavy 1999: 200.) Siinä missä Peavy puhuu kulttuurisesta empatiasta, Sarvimäen (2016) artikkelissa herä-tellään keskustelua etnisestä herkkyydestä. Etnisellä herkkyydellä tarkoitetaan ennen kaikkea avoimuutta eri kulttuurien ja ryhmien välisille erityispiirteille. (Sarvimäki 2016: 100.) Haastatteluaineistossa oli lähinnä kiitollisuutta ja suurta luottamusta projektin työn-tekijöihin, joilla oli tehtävänsä edellyttämää monikulttuurista osaamista. Itse näkisin kult-tuurisensitiivisen ymmärryksen yhtenä osana vanhustyön ammattilaisten arvomaailmaa ja eettistä tapaa ajatella. Etninen herkkyys viittaa myös siihen, miten hyvin vanhustyön ammattilaiset tunnistavat maahanmuuttajavanhusten omat voimavarat ja heidän toi-veensa palveluiden käyttäjänä. Ollaanko avoimia ottamaan vastaan erilaisia asiakkaita toiveineen ja tunnistetaanko ikääntyneiden maahanmuuttajien erityistarpeet? Kielitaidot-toman ikääntyneen maahanmuuttajan auttamistyö ei ole aina helppoa.

Ilman verkostojen yhteistyötä ei ryhmätoimintaa olisi saatu aloitettua eikä ikääntyvät maahanmuuttajat olisi löytäneet Seremonia-projektin tarjoamaa toimintaa. Järjestöjen ja julkisen puolen toimijoiden välinen sujuva yhteistyö tarjosi uudenlaisia yhteistyömuotoja,

jotka auttoivat ennen kaikkea löytämään ikääntyneitä maahanmuuttajia. Yli organisaatorajojen tehtävä toimintamalli antoi ikääntyneelle maahanmuuttajalle parhaan mahdollisuuden löytää hänelle itselleen mielekästä toimintaa. Kaupungin sekä seurakuntien työntekijät jakoivat tietoa ryhmätoiminnasta niille alueille, joissa kohderyhmäläisiä asui. Kaikilla oli sama päämäärä: tukea ikääntyneen maahanmuuttajan arkea ja hyödyntää jo olemassa olevia resursseja. Monitoimijaisesta yhteistyöstä puhutaan, kun julkisen sektorin rinnalla toimivat järjestöt, vapaaehtoistoimijat, seurakunta ja yksityinen palvelujen tarjoaja. Moniammatillinen toiminta on rajattu koskemaan vain julkisen sektorin yhteistoimijoita (Kuurilehto 2014:28.)

Kehittämistyötä kirjoittaessa sote-palvelut ovat ison muutoksen edessä. On ennustettu, että sote-alan resurssit niukkenevat ja palvelun tarvitsijoita on tulevaisuudessa yhä enemmän. Tähän vaikuttavat väestön ikääntyminen ja myös suomalaisessa yhteiskunnan monikulttuurisuuden lisääntyminen. Asiakkaat ovat vaativampia ja osalla asiakkaista on monenlaisia haasteita, joita ei voida ratkaista yhden ammattilaisen keinoin. Tarvitaan erilaisia ammattilaisia monialaisten ammattilaisten kanssa. (Ojala & Mäki 2017: 266-267.) Seremonia projektissa kokeiltiin uudentyypistä ryhmätoimintaa integroiden eri kulttuureista tulleita ihmisiä toimimaan keskenään. Yhteistyötä tehtiin onnistuneesti ja rohkeasti yli organisaatorajojen niin julkisen kuin järjestötoimijoidenkin kanssa.

Sote alan muutokset tarkoittavat uudenlaista kulttuuria, jossa tehdään nopeita kokeiluja ja projektiluonteisia töitä. Työntekijöiltä edellytetään nykyisin jatkuvaa muutosvalmiutta sekä kykyä valita asiakkaan ja toiminnan kannalta paras toteutustapa palveluille. (Ojala & Mäki 2017: 266.) Eri sektoreilla toimivien vanhustyön ammattilaisten sekä päättäjien monikulttuurisuus tietoisuutta ja osaamista tulisi vahvistaa. Huomiota tulisi kiinnittää resursseihin ja olemassa olevaan toimintakulttuuriin. Tärkeää olisi löytää ja oppia tunnistamaan näiden ikääntyneiden maahanmuuttajien tuen tarve, jotka ovat erityisen hauraassa elämäntilanteessa. Ryhmätoiminta tarjosi ennalta-ehkäisevää yleishyödyllistä toimintaa, joka auttoi samalla löytämään näitä avuntarpeessa olevia ikääntyneitä.

Kehittämistyön yksi tavoite oli herättää vanhustyön ammattilaisten mielenkiintoa monikulttuurisuutta kohtaan. Multi-Train-hankkeessa (2017) tutkittiin suomalaisten työyhteisöjen monimuotoisuudesta nousevia osaamisvaatimuksia. Esille tuotiin hyvinkin käytännönläheisiä esimerkkejä siitä, miten monimuotoisuus näkyi erilaisissa organisaatioissa ja miten työntekijöiden osaamista tulisi kehittää.

8 Pohdinta

Arkiset ilon ja hyvänmielen kokemukset koettiin voimavarana. Saatu hyvinvoinnin kokemus oli kuulluksi tulemistä ja arvostusta tutussa ryhmässä, ystäväystymistä muiden ryhmäläisten kanssa tai luottamusta ryhmän ohjaajaan. Sosiaalinen tuki oli tässä yhteydessä yhteisön antamaa voimaa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kotoutumisen kannalta aktiivisella osallistumisella oli merkitystä. Useat haastateltavat kuvailivat miten uusien tuttavuuksien saaminen ja sosiaalinen kanssakäyminen olivat rikastuttaneet heidän arkeaan ja antaneet rohkeutta lähteä kodin ulkopuolelle. Vantaan alueella oli inkerinsuomalaisia, jotka tapasivat toisensa 20 vuoden tauon jälkeen ryhmätoiminnassa. Näiden kohtaamisten aikana koettu ilo jaettiin koko ryhmän kesken. *”Ain myö nauretaan kun kohdataan. Bussikin meni ohi, kun myö vain naurettiin ja juteltiin..”*

Eletyn elämän kokemukset olivat kulkeneet mukana läpi vuosien, mutta niiden äärelle ei oltu pysähdetty. Itselleni tuli yllätyksenä, miten voimakkaasti eletyn elämän kokemukset tulivat esille ryhmähaastattelutilanteissa. Olin kuvitellut saavani tietoa ja vastauksia lähinnä ryhmätoiminnassa nykyhetkeen liittyvistä hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemuksista, mutta elämä entisessä kotimaassa sävytti jokaista haastattelutilannetta. Eri kulttuureista tulleiden, myös suomalaisten yhteisesti jaetut kokemukset auttoivat ymmärtämään myös kulttuurisia eroavaisuuksia.

Ikääntyneiltä somalimiehiltä ei oltu aikaisemmin kysytty miltä heistä itsestään jokin asia tuntuu tai mikä asia on erittäin tärkeää elämässä. He eivät todennäköisesti ole aikaisemmin jakaneet asioita yhdessä. He oppivat myös kuuntelemaan ja tulkitsemaan omia tunteitaan. Suurimmalla osalla on ollut lähtö sodan ja levottomuuksien keskeltä pakolaisleirin kautta Suomeen. Mielenterveyttä ei ole huomioitu eikä hoidettu.

Ryhmähaastatteluissa saatiin monikulttuuristen ikääntyneiden ihmisten ääni kuuluviin kokemusten ja erilaisten eletyn elämän kokemusten avulla. Peavyn (2006) mallissa sosiodynaaminen ohjaus korosti osallistumista ja aitoa ihmisten kohtaamista. Ohjaajalla ei saisi olla valmiita vastauksia siihen, miten ihmisen tulee elää elämäänsä. Työntekijän tehtävä ei ollut neuvoa eikä pyrkiä korjaamaan jo rikkimenneitä elämän tilanteita. Tämä puhutteli minua erityisesti ryhmähaastattelujen alkuvaiheessa, jolloin keskustelua käytiin eletyn elämän kokemuksista kuten sodasta, peloista ja menetyksistä. Kehittämistyötä tehdessäni sain tukea omaan ajatusmaailmaani. Tärkeintä olivat aito läsnäolo, kohtaaminen ja ikääntyvän maahanmuuttajan elämän suuntaaminen eteenpäin hänen omista

voimavaroistaan lähtien. Ikääntyneiden maahanmuuttajien kokemuksia olisi voinut lähestyä myös narratiivisen tai etnografisen menetelmän avulla, jos omat tutkimukselliset taidot ja aika olisivat tähän riittäneet. Tarinallisuus ja monet elämäkokemukset herättivät lisää kiinnostusta ja syvällisempää ymmärrystä monikulttuurisuutta kohtaan.

Ikääntyneiden maahanmuuttajien osallistamiseen vaikutti kielitaidon puute ja heidän vaikeutensa löytää tietoa heille suunnatuista palveluista. Ryhmätoimintaan osallistuneista harva tiesi, mitä oman asuinalueen palvelukeskuksessa tapahtuu. Vaikka he olivat asuneet alueella jo vuosia, he eivät tunteneet vanhuspalveluita tarjoavan järjestön toimintaa. Huonon kielitaidon takia he eivät poikenneet kysymään ”mitä täällä tapahtuu” kuten muut alueen asukkaat tekevät. Järjestötoiminnassa pitäisi omaksua ajatus siitä, että maahanmuuttaja ei ole toiminnan kohde vaan aktiivinen osallistuja. Alussa tarvitaan apua ja tukea, mutta todellista kotoutumista edistää tasavertainen osallistuminen. (Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen & Pihlaja 2010:58.) Lähitulevaisuudessa tämä on otettava huomioon ja etsittävä niitä keinoja, joilla voisimme paremmin tavoittaa ikääntyviä maahanmuuttajia.

Ryhmään osallistujilla oli jokaisella oma päämääränsä ja tavoitteensa miksi olivat lähteneet mukaan. Oli merkittävää huomata miten ikääntyneiden maahanmuuttajien elämän ilo ja aktiivisuus näkyi haastatteluissa. Heitä ei oltu erityisesti huomioitu moneen vuoteen, koska kotoutumisprosessista oli jo vuosia aikaa. He olivat hyvin motivoituneita ja sitoutuneita ryhmätoimintaan. Kokemuksissa tuli esille runsaasti kiitosta, toiveita toiminnan jatkuvuudesta ja kuvauksia oman hyvinvoinnin kokemuksen oivaltamisesta.

Ennakkoluulottomilla kokeiluilla on mahdollista saada eri kulttuureista tulevat ikäihmiset toimimaan yhdessä. Tähän liittyy omat riskinsä, jotka on vain pakko hyväksyä. Osa ryhmäläisistä todennäköisesti jää pois heti alkumetreillä, mutta jäljelle jäävä joukko onkin heitä, jotka toiminnasta hyötyvät ja siihen sitoutuvat. Tämä vaatii kaikilta osapuolilta heittäytymistä oman turvallisen mukavuusalueen ulkopuolelle. Se vaatii jonkin verran toimintaympäristön mukauttamista, lukuisia keskusteluja, omien ennakkoluulojen käsittelyä ja sovittelua erilaisten verkostojen ja ihmisten välillä.

Luottamuksen saaminen ohjaajiin toiminnan aikana tarkoitti ikääntyneiden maahanmuuttajien palvelupolun tutuksi tekemistä. Kohderyhmälle ei ollut merkityksellistä, kuka oli

toiminnan järjestäjä vaan se, että heitä pyydettiin mukaan, heitä kuultiin ja heidät osallistettiin yhdessä suunnittelemaan ja toteuttamaan heille itselleen mielekästä toimintaa. Luottamus ansaittiin ikääntyvän maahanmuuttajan arvostuksen ja kunnioituksen kautta.

Ikääntyneiden maahanmuuttajien kokemuksia olisi voinut lähestyä myös narratiivisen tai etnografisen menetelmän avulla, jos omat tutkimukselliset taidot ja aika olisivat tähän riittäneet. Tarinallisuus ja ilmiön tarkka kuvaaminen olisi voinut antaa vielä aidomman ja syvällisemmän kuvauksen tutkittavien hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemuksista.

Kehittämistyön tuloksena sain vahvistusta monikulttuurisen ryhmätoiminnan merkityksestä ja käyttökelpoisuudesta vanhustyössä. Uudenlainen ryhmätoiminta mahdollisti eri kulttuureista tulleiden ikääntyneiden ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen ja kohtaamisen. Kokemusten yhdessä jakaminen auttoi ikääntyvää maahanmuuttajaa tunnistamaan paremmin omia voimavarojaan ja hyvinvoinnin kokemuksia. Sosiaalisen pääoman vahvistuminen tuki osaltaan heidän kotoutumiskokemustaan. Jokainen ryhmäläinen sai kokemuksen kuulluksi ja kohdatuksi tulemisesta.

Tutkimuksellinen kehittämistyön prosessi antoi paljon uutta näkökulmaa ja ajatuksia itselleni oman työn kehittämiseen. Projektityössä on pystyttävä arvioimaan ja mittaamaan monenlaisia asioita, joihin ei ole valmiita malleja tai mittareita. On löydettävä tutkimuksellista luovuutta oivaltaa miten kysymyksiin saadaan mahdollisimman luotettava vastaus. Tähän olen saanut uusia työkaluja opiskelun myötä. Tulevaisuuden suunta on nyt avoimempi ja ennakkoluulottomampi kuin ennen opintoja. Tämä on ollut sellainen matka, jota en unohda.

Lähteet

Hakonen, Sinikka 2008. Ikääntyvien voimavarat. Teoksessa Suomi, Asta & Hakonen, Sinikka (toim.): Kulueraistä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 136-137.

Hammar, Sari & Gothoni, Raili 2015. Järjestöt kotoutumista edistämässä. Tampere: Diakonia Ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Heikkinen, Sari J. & Lumme-Sand, Kirsi 2014. Ikääntyvä maahanmuuttaja kuntien kotoittamisohjelmissa ja vanhuspoliittisissa ohjelmissa. Artikkel. Gerontologia 28(3). Tampereen yliopisto, terveystieteiden yksikkö ja Gerontologian tutkimuskeskus. 168-177. Saatavana osoitteessa: <https://elakelaiset.fi/wp-content/uploads/Artikkeli_Sari-Heikkinen.pdf> Luettu 23.10.2018.

Heikkinen, Sari 2015. Arki uudessa kotimaassa – Entisestä Neuvostoliitosta Suomeen iäkkäinä muuttaneiden arki, sosiaaliset suhteet ja kotoutuminen. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Saatavana osoitteessa: <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96619/978-951-44-9707-0.pdf?sequence=1>>. Luettu 20.1.2018.

Hiltunen, Leena 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Graduryhmän aineisto 18.2.2009. Jyväskylän yliopisto. Saatavana osoitteessa: <http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf>. Luettu 4.10.2018.

Hiltunen, Mirja & Turulin, Marita 2013. Yhdessä näkyväksi. Teoksessa Jumisko, Eija, Jänkälä, Raimo, Piekkari Jouni & Turulin, Marita (toim.): Hyviä vuosia Lapissa. Toimintamalleja ja työkaluja ikäihmisten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukemiseen. IkäEhyt-hankkeen artikkelikokoelma. 14-15.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Holt-Lunstad, Julianne, Smith, Timothy B. & Layton, Bradley 2010. Social Relationships and Mortality Risk. A Meta-analytic Review. University of Cambridge. Saatavana osoitteessa: <<http://europepmc.org/backend/ptpmcrender.fcgi?accid=PMC2910600&blobtype=pdf>>. Luettu 4.10.2018.

Hyypä, Markku T. 2004. Kertyykö sosiaalisesta pääomasta kansanterveyttä? Saatavana osoitteessa: <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101124/404hyypa.pdf?sequence=1>>. Luettu 20.10.2018.

Hyypä, Markku T. 2016. Sosiaalinen pääoma ja vanheneminen. Teoksessa Heikkinen, Eino, Jyrkämä, Jyrki & Rantanen, Taina (toim.): Gerontologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 101-103.

Jyrkämä, Jyrki 2007. Toimijuus ja toimijatilanteet-aineksia ikääntymisen arjen tutkimiseen. Teoksessa Seppänen, Marjaana, Karisto, Antti & Kröger, Teppo (toim.): Vanhuus

ja sosiaalityö. Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Jyväskylä: PS-kustannus. 206-207.

Jyrkämä, Jyrki 2016. Vanheneminen, arkitilanteet ja toimijuus. Teoksessa Heikkinen, Eino, Jyrkämä, Jyrki & Rantanen, Taina (toim.): Gerontologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 422- 425.

Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Keisala, Katja & Niiranen, Kaisa 2017. Esite. Yhteistyössä MULTI-TRAIN-tutkimusryhmän kanssa. Kulttuurien välinen vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalan työssä. Saatavana osoitteessa: <<http://www.uta.fi/edu/tutkimus/tutkimushankkeet/multitrain/index.html>>. Luettu 2.2.2018.

Kuorilehto, Ritva 2014. Moniasiantuntijainen yhteistyö. Väitöstutkimuksesta moniasiantuntijuus sosiaali- ja terveysalan perhe- ja asiakastyössä. Oulun yliopisto.

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11. Saatavana osoitteessa: <<http://www.stm.fi/julkaisut>>. Luettu 13.9.2018.

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386. Saatavana osoitteessa: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2010/20100185>>. Luettu 10.5.2018.

Liebkind, Karmela 2000 (toim.): Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Gaudeamus Oy.

Linderborg, Hilikka 2012. Hennattuja partoja- ikääntyvät somalimiehet ryhmätoiminnassa. Licensiaattitutkimus. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos.

Linturi, H. 2003. Toimintatutkimus. Saatavana osoitteessa: Verkkoartikkeli/NexusDelfix.<http://nexusdelfix.internetix.fi/fi/sisalto/materiaalit/2_metodit/5_ac-tix?C=61566&C:selres> Luettu 10.5. 2018.

Otala, Leenamajja & Mäki, Tiina 2017. Palvelut uudistuvat ja johtaminen muuttuu sote-alalla. Teoksessa Martela, Frank & Jarenko Karolina (toim.): Itseohjautuvuus. Miten organisoitua tulevaisuudessa? Helsinki: Alma Talent Oy. 266-267.

Palomäki, Sirkka-Liisa & Toikko, Timo 2007. Tekemisen ja kohtaamisen ristiriita. Teoksessa Seppänen, Marjaana, Karisto, Antti & Kröger, Teppo. Vanhuus ja sosiaalityö (toim.): Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Jyväskylä: PS -kustannus. 282-283.

Peavy, R Vance 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Suom. Petri Auvinen. Helsinki: Työministeriö.

Peavy, R Vance 2006. Sociodynamic Counselling. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Suom. Petri Auvinen. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.

Pitkänen, Pirkko, Keisala, Katja & Niiranen, Vuokko 2017. (toim.) Tavoitteena sujuvampi arki. Kulttuurien välinen työ sosiaali- ja terveydenhuollon työyhteisöissä. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavana osoitteessa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/102409/Pitkanen_ym_Tavoitteena_sujuva_arki.pdf?sequence=1&isAllowed=y>Luettu 20.10.2018.

Pöyhönen, Sari, Tarnanen, Mirja, Vehviläinen, Eeva-Maija, Virtanen, Aija & Pihlaja, Lenita 2010. Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ruuskanen, Petri 2002. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavana osoitteessa: <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 22.9.2018.

Saari, Juho 2011. Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus.

Sarvimäki, Anneli 2013. Vanheneminen eri kulttuureissa ja etnisissä ryhmissä. Teoksessa Heikkinen, Eino, Jyrkämä, Jyrki & Rantanen, Taina (toim.): Gerontologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 98-110.

Saukkonen, Pasi 2017. Kotoutumisen seuranta järjestelmän kehittäminen Helsingin kaupungilla. Tutkimuskatsauksia 2017: 2. Helsingin kaupunki. Kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Saukkonen, Pasi 2018. Kotoutuminen tapahtuu kaupungeissa. OECD:n raportti tarjoaa hyviä neuvoja kotouttamiseen paikallistasolla. Helsinki: Työpapereita 5.

Setan julkaisu 2014. Yhdenvertainen vanhuus. Kirjallinen materiaali. Yhdenvertainen vanhuus -projektin vanhustyön tietokirjasto 2014. < www.seta.fi >.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018. Ikääntyvät maahanmuuttajat. Saatavissa osoitteessa: < <https://thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-osallisuus-ja-kotoutuminen>>. Luettu 3.10.2018.

Tilastokeskus 2018. Väestötilastot 2016-2017. < www.stat.fi>.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Vartia, Maarit, Bergbom, Barbara, Giorgiani Terhi, Rintala-Rasmus, Anita, Riala, Riitta & Salminen, Simo 2007. Monikulttuurisuus työn arjessa. Helsinki: Työterveyslaitos.

Vilka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vänskä, Kirsti, Laitinen-Väänänen, Sirpa, Kettunen, Tarja & Mäkelä, Juha 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita Publishing.

Tiedote ja lupa ryhmähaastatteluun

Tiedote ryhmähaastattelusta

20.2.2018

Kutsun teidät mukaan ikääntyville maahanmuuttajille suunnatun Seremonia -projektin ryhmäläisille tehtävään loppuhaastatteluun, joka on samalla Metropolia Ammattikorkeakoulun vanhustyön ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytetyö. Ryhmäkeskusteluun ovat tervetulleita kaikki Seremonia -projektin toiminnassa mukana olleet ryhmäläiset. Ryhmä- tai yksilöhaastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kaikki saatu tieto tullaan käsittelemään nimettöminä. Yksittäistä osallistujaa eikä ryhmää pysty tunnistamaan vastausten perusteella.

Ryhmähaastattelun tavoitteena on selvittää Seremonia -projektin aikana ryhmätoimintaan osallistuneiden hyvinvoinnin- sekä osallistumisen kokemuksia. Haastattelussa saatua tietoa hyödynnetään tulevaisuudessa, kun suunnitellaan uutta toimintaa ja palveluita ikääntyville maahanmuuttajille.

Kerätty haastattelu-aineisto hävitetään asianmukaisesti aineiston analyysin jälkeen. Osa haastatteluista voidaan nauhoittaa, mikäli ryhmäläiset antavat siihen luvan.

Yhteistyöstä kiittäen

Tiina Mattila puh. 050 534 4593

Vanhustyön YAMK opiskelija

Seremonia-projektin (STEA 2016-2018) koordinaattori

Vantaalla 20.2.2018

tiina.mattila@vanhustenkotiapu.fi

Tutkimuslupa 26.2.2018

Sitoudun siihen, etten käytä saamiini tietoja tutkittavan tai hänen läheisensä vahingoksi tai halventamiseksi. En luovuta saamiini tietoja sivullisille enkä käytä niitä muihin tarkoituksiin, kuin mihin tutkimuslupa on myönnetty. Sitoudun tutkijan eettisiin periaatteisiin, tutkimuksen toteutusehtoihin ja Metropolia Ammattikorkeakoulun sekä Vanhusten Kotiapusäätiön antamiin ohjeisiin ja sääntöihin. Sitoudun raportoimaan tutkimuksen tuloksista ja luovuttamaan valmiin tutkimusraportin Vanhusten Kotiapusäätiön sekä Metropolia Ammattikorkeakoulun käyttöön.

Tutkimussuunnitelma hyväksytty, aika ja paikka**Kaija Matinheikki-Kokko**

PsT, Yliopettaja, Metropolia Ammattikorkeakoulu
kaija.matinheikki-kokko(at)metropolia.fi
Vanha Viertotie 23, 00350 Helsinki
p.040 334 0855

Tiina Mattila

Vanhustyö YAMK opiskelija/ Metropolia Ammattikorkeakoulu
Seremonia-projektikoordinaattori, Vanhusten Kotiapusäätiö
tiina.mattila(at)metropolia.fi
p. 050 302 5507

Mari Niemi-Saari

Toiminnanjohtaja, Vanhusten Kotiapusäätiö
Eteläinen Rastitie 12, 01360 Vantaa
mari.niemi-saari(at)vanhustenkotiapu.fi
p. 050 400 0627